

Kürt Çiçekleri:

Özgür Gündem'den Yazılar

Ece Ayhan

Hazırlayan: Uğur Yanıkel

"Nazım Hikmet'i yeniden bir düşünelim,"
tekrar edilen görüşlere ve görüşlerine
karşın cumhuriyetle, Ece Ayhan yazdı.

01

Kürt iekleri Özgür Gündem'den Yazılar

*Ece Ayhan'ın 1992 yılında Özgür Gündem
Gazetesi'nde yayımlanan yazıları*

Hazırlayan: Uğur Yanıkel <ugur.yanikel@gmail.com>

Şubat 2016

Basım: 15.04.2016

Yayın No: 01

Kürt Çiçekleri
Özgür Gündem'den Yazılar

Ece Ayhan

KÜRT ÇİÇEKLERİ*

Hayattan ders veriyor diye öğretmenleri kızdıran
Tuzu bir bulmuş çocukları saklamadan güldüren dünyaya
Su kaçırmaz bir eşeğin sesine açıktır penceresi
Bir sınıfın, batı son dersinde, kuşluk vakti

Meşeler yapraklanınca bir tuhaf olurlar işte
Koparılmış kürt çiçekleri, hatırlayarak amcalarını
Azınlıkta oldukları bir okulda bile, sorarlar soru
Neden feriklerin ve eşeklerin memeleri vardır?

En arka sırada çift dikişliler, sınavda en öne
İntihara ve denizde nasıl boğulmaya çalışırlar
Yalnız Orta Doğu'da el altında satılan bir atlas
Kim demiş on sekiz yaşından küçükler okuyamaz

Bakıldı ki kum saati, ters çevrilmiş, çıt, usul isa asi olmuş
İkinci karnede babası yarısını silahıyla dışarda bırakıp
Öyle öğretildiği için saygılı, sınıfa giren parmak çocuğun
Boş yerine, girilmeyen bir dersin denizi, gelip oturmuş

Açık kalmış atlası, deniz taşmıştır, darılmasın Fırat ama

Hayatın orta öğretmeni sustu, dondu gülmeleri çocukların
Bir cenaze töreninde daha ölümü karşılamaya götürüleceğiz

Efendiler! Eşekler susabilirler
Ne yani çocuklar hiç gülmeyecekler mi?

-Ece Ayhan Çağlar

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Nâzım Hikmet'i Yeniden Bir Düşünelim (3 Haziran 1992)	11
“Tarihe Bakarsanız Anlarsınız!” (25 Haziran 1992)	15
Acaba Tarihe Bakarlarsa Anlarlar mı? (3 Ağustos 1992)	21
Ve Geldik “Tarihe Bakarsanız Anlarsınız”a (17 Ağustos 1992)	29
Harita'da Bir Burgaz Adası (31 Ağustos 1992)	38
Sivil Şiir'in Aydınlara Bakışı ya da Özel Bir Aydın Kavramı Üzerine (14 Eylül 1992)	46
99 Tezer Özlü: 99 Tezer Özlü Ya Da Başka Bir Yankı (5 Ekim 1992)	52
Aydınlara Bir Bakış Sürüyor (12 Ekim 1992)	59

ÖNSÖZ

‘Kürt Çiçekleri: Özgür Gündem’den Yazılar’ kitapçığı Ece Ayhan’ın 1992 yılında Özgür Gündem Gazetesi için kaleme aldığı yazılardan oluşan bir kitapçık. Bu kitapçıkta yer alan yazılara ulaşma serüvenim, Noktürn Yayınları’nın yayımladığı *‘Hoş Çakal Hoş Tilki’* adlı Ece Ayhan’ın Enis Batur’a yazdığı mektuplardan oluşan kitabı okumamla başladı. Ece Ayhan’ın başından geçen -ya da başına getirilen- olayları gözler önüne seren bu kitapta özellikle 7 Ağustos 1997 tarihli mektubu dikkatimi çekti. Ece Ayhan bu mektubunda, **“Her şey Özgür Gündem’de yazmamla başladı 1992. İşte bu yüzden sık sık yer ve ev değiştirmiştım. Kaç kez beni kaçırmak ve öldürmek istediler, v.s. (en ufak ruhsal bir durum yok, bütün geçmişteki olaylarımın dışında düşüniver ve bana inan.)”** diyordu. Bu cümleleri okuduktan sonra büyük bir heyecanla hemen Ece Ayhan’ın kendi kitaplarına ve onun hakkında yayımlanmış diğer kitaplara baktım. 1992 yılına dair pek çok yazı vardı ancak yayımlanan diğer yazılarında olduğu gibi yazıların altında dergi ya da gazete adı ve tam tarih belirtilmemişti. Yani, 1992 yılına ait yazıların hiçbirinde *‘Özgür Gündem’* ibaresi göremedim. Kitaplarda yer alan ve 1992 yılına ait yazıların, kitaplaştırılmak üzere yazılmış olma ihtimalini göz önünde bulundurarak araştırmaya başlamış bulundum.

Özgür Gündem Gazetesi’nin eski sayılarına kütüphane arşivlerini tarayarak ulaşmaya çalıştım. [Ulusal Toplu Katalog](#) sitesinden yaptığım arama sonucu gazetenin tüm sayılarına

Ankara'da bulunan Milli Kütüphane'den ulaşabileceğimi gördüm ve hemen Ankara'ya doğru yola çıktım. Ankara'ya vardığımda hemen Milli Kütüphane'nin süreli yayınlar arşivine ulaştım ve Özgür Gündem'in -1992 yılında yayımlanan sayıları öncelikli olarak- tüm sayılarını taradım (Ardıl ve öncül gazeteler de dahil). Tarama sonrasında, tahmin ettiğim gibi 1992 yılı dışında başka yıllara ait herhangi bir yazı bulamadım. Ancak, İstanbul'a dönüp araştırmalarım sonrası elde ettiğim yazıları kontrol ettiğimde yazıların daha önce yayımlanmış olduğunu gördüm. Az önce de bahsettiğim gibi, araştırma öncesinde kitapları kontrol ettiğimde tam tarih ve dergi, gazete adı belirtilmemişti ki bu büyük bir muammaya yol açıyordu. Bu muammayı ortadan kaldırmak için elde ettiğim yazıları yayımlamaya karar verdim.

Kitapçığın adına gelecek olursak, **Kürt Çiçekleri**, Ece Ayhan'ın *Devlet ve Tabiat*'ta yer alan bir şiirinin adıdır. Ancak yayımlandığı dönemdeki konjonktür gereği şiir **Kürt Çiçekleri** adı ile değil **Açık Atlas** adı ile yayımlanmıştır. Bu bilgi ile tarama çalışması esnasında gördüğüm tarihi gerçeklikleri düşününce kitapçığa bu adın uygun olacağını düşündüm.

Ayrıca, araştırma sırasında, Ankara'da beni evinde ağırlayan **Ahmet Keskinılıç**'a ve bu araştırmaya Ece Ayhan hakkındaki bilgi birikimi ile destek olan **Zafer Yalçınpınar**'a çok teşekkür ediyorum.

Uğur Yanıkel
25 Şubat 2016
İstanbul

'Nazım Hikmet'i yeniden bir düşünelim'

Nazım Hikmet olayı Türklerin gündeminde her zaman zor bir soru olarak kalacaktır ("sorun" değil, "soru" olarak!) Hele şairler ve de özellikle de tarihteki hakları da aramakla hakla ve etikle de uğraşan kimi şairler için daha da zor!

Evet, **Nazım Hikmet** olayı, yeri geldiğinde bulunduğu konudan konuşmamasını da bilen ve vicdanı olan hemen herkes için gerçekten de el yakan bir sorudur. Tabii burada, bu soruyu bize "**bir diktatör kuyuya bir taş atmış, 40 insan çıkaramamış!**" sözü sorduruyor.

Ayrıca; her türlü düşünceye ve düşünmeye aykırı düşen böylesi bir "**kötülük toplumu**" 92 ortamında **Nazım Hikmet** olayı haliyle ve giderek daha da budaklı bir duruma gelmiştir. Çünkü **Nazım Hikmet** olayıyla Türklerin (bu uslu coğrafyada böyle bir kavram varsa) hukuk tarihinde de örtbas edilemez ve onarılamaz ge-

"Nazım Hikmet şiirinin, bilinenlere ve tekrar edilen görüşlere ve görüşlerine karşın cumhuriyetle, temelde bir sorunu olmamıştır". Ece Ayhan yazdı.

yatılıktan gelen sivil şairler, şöyle ya da böyle, bu emlak cumhuriyetinden derin bir biçimde terdirginlik duymuşlardır hep. Hatta Cemal Süreya ya, Sezai Karakoç'a ve özellikle İsmet Özel'e "**cumhuriyetle yaralanmışlardır**" diyebiliriz.

Belirli bir konuya da biraz değineceğim: Geçen yıl, bizim sosyal demokratlar ilginç bir şiir sahtekarlığı girişiminde bulunmuşlardı! Ve bence cumhuriyetle çelişkisi olduğu için falan değil de, bu devlete kesenkes karşı olduğu içgüdüsel olarak sezildiği için **İsmet Özel** göz göre dışlanmış ve iskanlanmış. Çünkü **İsmet Özel**, değil öyle atlanacak, Türk düşüncesinde ve şiirinde büyük bir işlevi olan ve Türkçenin en etkin ve önemli üç-dört şairinden biridir. Bu bu kadar.

Şimdi bir gerçekliği sizlere önce bir hikayeye anlatmayı deneyeceğim. Yani mesel gibi birşey.

(Devamı 11. sayfada)

nuçta açılacak sandıklardan çıkacaklar kendilerine mi dokunacaktır yoksa?

Evet, zaman zaman şunları düşündüğüm olmuştur:

Acaba **Nazım Hikmet**'in düşüncesi ve şiiri, son çözümlemelerde Kemalist söylem içinde düşünülemez mi? İşin başlangıcından beri hep orada hareket ediyor ve hep oradan çıkış yapıyor gibi geliyor bana. İstenirse dönüyor da denilebilir.

Nazım Hikmet şiirinin, bilinenlere ve tekrar edilen görüşlere ve görüşlere karşın, gerçekte sepet gibi gevşek örülmüş bir cumhuriyetle; temelde; herhangi bir sorunu olmamıştır. (Sözgelimi; parasız

niş bir gedik açılmıştır. Yani ki, mızrak çuvala sığmıyor!

Sonra; tiktıkları uyarınca bir (1977) ya da her gerçekliği ters yüz edip hemeninden ve kolaylıkla kendilerine sosyal demokrat kokartını ya da rozetini takabiller, İstanbul'un ünlü ve büyük aileleri; saray artıkları, ramazan aylarında kantolarla oyalanan geniş meşrepli ve geniş mezhepli zadelere; sahtekarlarla içli dışlı olan ve konaklarda, yalılarda oturan mal mülk sahibi uzak akrabaları; her ne olursa olsun dokunulmadan olduğu gibi kalmalarını istedikleri bir şiir imgesinin, şiir tarihi adına bile kurcalanmasını, değişmesini ve irdelenmesini istemezler! So-

'Nazım Hikmet'i yeniden

Dokuzuncu sayfadan devam

Birgün, bir sokakta iri kıyım bir sivil polis suçlu sandığı bir adamı yakalar, onu boylu boyunca yere yıkar ve kendilerine haber salınan karakoldaki üniformalı arkadaşları gelinceye kadar da, adamın üzerine olanca ağırlığıyla oturur. Tabii alttaki adam bu draz gibi sivil polisten kurtulmaya çalışır. Ama ne mümkün, kıpırdayamaz bile! Sivil ya da üniformalı polislerin de başı sayılan İsmet İnönü 12 buçuk yıl, evet 12 buçuk yıl Nazım Hikmet ve şiiri üzerine işte böyle oturmuştur! Benim asıl tuhafıma giden şey, bugün 92'de bile yadsınamaz bu olguya kimse şöyle bir deyinmeyi bile göze alamıyor. İnsanlar bu

kadar mı korkutulmuşlardır yani? Hatta kendilerinin açık ufuklu ve her bir şeye hoşgörülle baktıklarını ileri süren sosyal demokratlar bile. -Ben onlara sosyalbürokratlar diyorum.-

Belki tarihte olmaz ama düşüncede olabilir. İsmet İnönü ile Nazım Hikmet yer ve konum değiştirebilirler. Ve Nazım Hikmet cumhurbaşkanı ve İsmet İnönü de hapiste olabilir! Sanıyorum ki Nazım Hikmet'in şu kadar yıl hapislerde yatması Kemalistlerle arasında bir iktidar anlaşmazlığı sonucudur. Nazım Hikmet zaten cumhuriyet çerçevesi ya da ayrıacı dışında ele alınabilir mi hiç?

İşte bunlar insanların kafasını kurcalayan sorulardır.

Nâzım Hikmet'i Yeniden Bir Düşünelim

3 Haziran 1992

Nâzım Hikmet olayı Türklerin gündeminde her zaman zor bir soru olarak kalacaktır (“**sorun**” değil, “**soru**” olarak!) Hele şairler ve özellikle de tarihteki hakları da aramakla, hakla ve etikle de uğraşan kimi şairler için daha da zor!

Evet, **Nâzım Hikmet** olayı, yeri geldiğinde bulunduğu konumdan konuşmamasını da bilen ve vicdanı olan hemen herkes için gerçekten de el yakan bir sorudur. Tabii burada, bu soruyu bize “**bir diktatör kuyuya bir taş atmış, 40 insan çıkaramamış!**” sözü sorduruyor.

Ayrıca; her türlü düşünceye ve düşünmeye aykırı düşen böylesi bir “**kötülük toplumu**” 92 ortamında **Nâzım Hikmet** olayı haliyle ve giderek daha da budaklı bir duruma gelmiştir. Çünkü **Nâzım Hikmet** olayıyla Türklerin (bu uslu coğrafyada böyle bir kavram varsa) hukuk tarihinde de örtbas edilemez ve onarılamaz geniş bir gedik açılmıştır. Yani ki, mızrak çuvala sığmıyor!

Sonra; tıklarları uyarınca bir (1977) ya da her gerçekliği tersyüz edip hemeninden ve kolaylıkla kendilerine sosyal demokrat kokartını ya da rozetini takabilenler, İstanbul’un ünlü ve büyük aileleri; saray artıkları, Ramazan aylarında kantlarla

oyalanan geniş meşrepli ve geniş mezhepli zadele; sahtekârlarla içli dışlı olan ve konaklarda, yalılarda oturan mal mülk sahibi uzak akrabaları; her ne olursa olsun dokunulmadan olduğu gibi kalmasını istedikleri bir şiir imgesinin, şiir tarihi adına bile kurcalanmasını, deşilmesini ve irdelenmesini istemezler! Sonuçta açılacak sandıklardan çıkacaklar kendilerine mi dokunacaktır yoksa?

Evet, zaman zaman şunları düşündüğüm olmuştur:

Acaba **Nâzım Hikmet**'in düşüncesi ve şiiri, son çözümlemede Kemalist söylem içinde düşünülemez mi? İşin başlangıcından beri hep orada hareket ediyor ve hep oradan çıkış yapıyor gibi geliyor bana. İstenirse döneniyor da denebilir.

Nâzım Hikmet şiirinin, bilinenlere ve tekrar edilen görüşlere karşın, gerçekte sepet gibi gevşek örülmüş bir Cumhuriyet'le, temelde, herhangi bi sorunu olmamıştır. (Sözgelimi; parasız yatılılıktan gelen sivil şairler, şöyle ya da böyle, bu emlak cumhuriyetinden derin bir biçimde tedirginlik duymuşlardır hep. Hatta **Cemal Süreya**'ya, **Sezai Karakoç**'a ve özellikle **İsmet Özel**'e “**Cumhuriyet'le yaralanmışlardır**” diyebiliriz.

Belirli bir konuya da biraz değineceğim: Geçen yıl, bizim sosyal demokratlar ilginç bir şiir sahtekârlığı girişiminde bulunmuşlardı! Ve bence Cumhuriyet'le çelişkisi olduğu için falan değil de, bu devlete kesenkes karşı olduğu içgüdüsel olarak sezildiği için **İsmet Özel** göz göre dışlanmış ve ıskalanmıştı. Çünkü **İsmet Özel**, değil öyle atlanacak, Türk düşüncesinde ve

şairinde büyük bir işlevi olan ve Türkçenin en etkin ve önemli üç-dört şairinden biridir.

Bu bu kadar.

Şimdi bir gerçekliği sizlere önce bir hikâyeyle anlatmayı deneyeceğim. Yani mesel gibi bir şey.

Birgün sokakta iri kıyım bir sivil polis suçlu sandığı bir adamı yakalar, onu boyluboyunca yere yıkar ve kendilerine haber salınan karakoldaki üniformalı arkadaşları gelinceye kadar da, adamın üzerine olanca ağırlığıyla oturur. Tabii alttaki adam bu draz gibi sivil polisten kurtulmaya çalışır. Ama ne mümkün kıpırdayamaz bile! Sivil ya da üniformalı polislerin de başı sayılan **İsmet İnönü** 12 buçuk yıl, evet 12 buçuk yıl **Nâzım Hikmet** ve şiiri üzerine işte böyle oturmuştur! Benim asıl tuhafıma giden şey, bugün 92'de bile yadsınamaz bu olguya kimse şöyle bir değinmeyi bile göze alamıyor. İnsanlar bu kadar mı korkutulmuşlardır? Hatta kendilerinin açık ufuklu ve her bir şeye hoşgörüyü baktıklarını ileri süren sosyal demokratlar bile. –Ben onlara sosyal bürokratlar diyorum.–

Belki tarihte olmaz ama düşüncede olabilir. **İsmet İnönü** ve **Nâzım Hikmet** yer ve konum değiştirebilirler. Ve **Nâzım Hikmet** cumhurbaşkanı ve **İsmet İnönü** de hapiste olabilir! Sanıyorum ki **Nâzım Hikmet**'in şu kadar yıl hapislerde yatması Kemalistler arasında bir iktidar anlaşmazlığı sonucudur. **Nâzım Hikmet** zaten Cumhuriyet çerçevesi ya da ayracı dışında ele alınabilir mi hiç?

İşte bunlar insanların kafasını kurcalayan sorular.

'Tarihe bakarsanız anlarsınız!'

Önceleyn şunu anlatmak istiyorum: Tabii "Tarihe bakarsanız anlarsınız" dan yola çıkarak liginç ve kendiliğinden özgün bulduğum ve de beğendiğim (yani şair, yani tarihçi ve tam anlamıyla tarihi verileri kuralavıcı bilimadamları, hatta ilkin bilim dünyasının gerçek onuru sayılan Ömer Lütfü Barkan, İdris Küçükömer, Şerif Mardin, Mete Tunçay ve İsmail Beşikçi gibi) vazarları, araştırmaları ve onların gozu karalıklarını ve çok şeyi goze almalarını hep düşünmüşümdür.

Bu karmakarışık ortamda nasıl bir babaygınlıktır bu? Nasıl bir de-likanlıktır bu? Ve sonuçta işin 'halklığın inadı'yla örtüşmesi de vardır ayrıca.

Ama tarihin kendisi ya da tarih yazıcılığı biraz böyle değil midir? Hiç olmazsa, koşullar ne olursa olsun tarih ve tarihçilik denen şey, en azından böyle olmalıdır. Olanı olduğunca ve becerebildiğince; nesnel olacak ve hep her şeyin nesnel karşılıklarını arayacaktır!

Doğulu insanlar, bir gazetede okuduğuma göre, özellikle işsiz gençler, deyimi aynen kullanıyorlarmış. İstanbul kanunları'nın orada da geçerli olmasını istiyorlar! İstemeleri hiç de boşuna ve anlamsız değil.

sız değil. Ve böyle bir konuda en ufak bir rastlantıya da nokta bira-kılmamıştır. Nitekim bırakılmamış da.

Evet, gerçekten, eğer şair şairse, yanısı tarihçidir! Yani şair ve tarih, bu uslu ve halim selim Anadolu'da içtendirler! Bin yıldan beri böyle olmuş ve böyle gitmiş. Yani hiç bir şair ve hiç bir tarihçi hiç bir biçimde özel konumundan ve kendi oturduğu özel sandalyesinden olaylara, olupbitenlere bakmamıştır. Bakamaz da.

Yine bence, insanlar ve insan yavrusu, ya da dupeduz ve açtıkca insan, hatta benim özel deyişimle 'insan-insan' ve de insanlar arası ilişkiler, ancak ve ancak bir ucundan biraz şöyle açıklanabilir ya da açıklanırlır ya da açıklanacaktır ilerde.

Zaten yamuk ve yampiri bu dünya; tabii bana göre, tümüyle bir 'kötülük toplumu' ya da daha yetkin bir anlatışla, 'örgütlenmiş sorumsuzluk tur: gerzekte ve dipte olanı'!

Ve hem 'aşk', hem de 'şiiir' yitip gitmiştir ortalıktan. (Zaten Türkiye her anlamda şiiire kapalı bir topluluktur bence) Ve hiçbir zaman da şiiiri, hele modern şiiiri hiç sevememişlerdir. Onların şiiirden anladıkları çok başka bir şey-

Ve o güzelim 'Ben Düşünce-si'ni ve ona bağlı dünya görüşünü, muhasebeci hesapları gereği, bizlere alabildiğine sevimsiz ve olumsuz göstermeye çabaladılar. Hiç bir yeniliğe ve hiç bir yeni biçime yer yokmuş sözde. Tabii yalnız bi-ze değil, okurlara ve düzhalıka da çapraşık ve esrarengiz ve tehlikeli göstermeye çalıştılar sivil şiiiri akıl-larınca, cüce akıllarınca!

Ozellikle ve ayrıca, bir büyük kuyruklu yıldız gibi parlayan ve bütün cumhuriyetin uç-dört ve benzersiz şairinden birini es geçti-ler.

Her şey bir yana; bize ne kadar kızarlarsa kızsınlar ve ne kadar küpiere binnerlerse bınsinler; yine de, Cemal Süreyya'nın, Sezai Karakoç'un ve de İsmet Özel'in 'cumhuriyetle yarananmış' oldu-ğunu, bir ölçüde de olsa, sezebilir-lerdi. Hatta bütün Sivil Şairler de derece derece böyleydi. İstan-bul'un büyük ve eski aileleri ne kadar acımasız ve gaddar oluyor-lar yahu? Gerçekten tümüyle in-sanlık dışı bir geçektir bu! Ben kendilerine yalnızca sahtekârları demekle yetinmiyorum. (Şimdi çaktırmadan sorsanız Sezai Ka-rakoç'un ve İsmet Özel'in öğret-men ya da avukat olduklarını fi-lian sanırlar. 59 yaşında ölen Ce-

mal Süreyya'nın ise, 'cins', 'saki' ve 'özgün', bir şair olduğunu, soz-gelimi, Sabahattin Eyüboğlu, Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Ad-nan Benk, Yaşar Nabi Nayır, A-sım Bezirci, Atilla İlhan, Hilmi Yavuz, Erdal İnönü, Zeki Ba-ptı-mar, İsmail Bilen, Güzin Dino, Müzehher Va-Nu, Rifat Ilgaz, hatta Dağlarca, değil onu anla-mak, algılayamamışlardır bile. Eh, geçmiş ola! Ve Allah selâmet ver-sin sizlere, sizin gibi dumura uğra-mış adamlar!

Evet "Tarihe bakarsanız anlarsınız!" ama gerçekler, belgeler ve olgular, olduğu gibi açıklanırsa.

Sozgelimi Atilla İlhan (Halk Partisi ödülüyle lekeli olduğu halde), Asım Bezirci, gazeteci Hasan Pulur, Ömer Faruk Toprak, v. s. Cemal Süreyya'yı hep parasız yatılı okuduğu ve anne ba-ba dahil hiç kimsesi, bir kıralık evi bile olmadığı için olsa gerek; onu faşist olmakla, Franco'cu, Mussoli-ni'ci ve Hitler'ci olmakla suçlaya-bilmişlerdi. Akıllarınca belki de cumhuriyetin uç-dört şairinden bi-ri olan ve apaçık da Sivil, belki de ilk Sivil şair olduğu olgusunu ka-rambole getirip okurların kafaları-nı kanştıracaklardı.

"Tarihe bakarsanız anlarsınız"ı daha sürdürüleceğiz!

Ece
AYHAN

dir herhalde.

Oysa bu dünyada (Edip Canse-ver'i anıyorsunuz şimdiki) şiiirden ve aştan başka hiç bir şey yoktur.

Gerçekten de hiç aşksız ve şiiir-siz-ikisi de içtedir- bir dünya ola-bilir mi? Sozgelimi 'aşksız' bir şiiir-dizesi bile yazılabilir mi hiç? Bütün sivil şiiirler de böyle düşünür-lerdi.

(1956'dan sonraki Sivil Şiiir de-nen ikinci Yeni Akımı şiiirleri; dü-peduz Beria gibi, Jdanov gibi, bi-zim sinemamızın Ahmet Tarık Tekçi si gibi, suratsız ve abus çeh-reli ve ahmak eleştiriciler, (Anka-ra'da beliren Modern ve Çağcıl şiiir-re gerçekleri değiştirerek) sozde karşı çıktılar. Utanmadan bu Aykırı Şiiir Ankara'da Pazar Postası'nda çıkmamışmış, eleştirilen Mustafa Erdost'un bu iş de hiç rolü olma-mışmış filan. İşin bam tellerini ve ilk kez olan Sivil yeniliği göreme-diler ve sezemediler.

“Tarihe Bakarsanız Anlarsınız!”

25 Haziran 1992

Önceleyin şunu anlatmak istiyorum: Tabii “**Tarihe bakarsanız anlarsınız**”dan yola çıkarak. İlginç ve **kendiliğinden özgün** bulduğum ve de beğendiğim (yarısı şair, yarısı tarihçi ve tam anlamıyla tarihi verileri kurcalayıcı bilim adamları, hattâ ülkenin bilim dünyasının gerçek onuru sayılan **Ömer Lütfi Barkan, İdris Küçükömer, Şerif Mardin, Mete Tunçay** ve **İsmail Beşikçi** gibi) yazarları, araştırmacıları ve onların gözü karalıklarını ve çok şeyi göze almalarını hep düşünmüşümdür.

Bu karmakarışık ortamda nasıl bir babayiğitliktir bu? Nasıl bir sıkı delikanlılıktır bu? Ve sonuçta işin ‘**haklılığın inadı**’yla örtüşmesi de vardır ayrıca.

Ama tarihin kendisi ya da tarih yazıcılığı biraz böyle değil midir? Hiç olmazsa, koşullar ne olursa olsun tarih ve tarihçilik denen şey; en azından böyle olmalıdır. Olabildiğince ve becerebildiğince; nesnel olacak ve hep her şeyin nesnel karşılıklarını arayacaksınız!

Doğulu insanlar, bir gazetede okuduğuma göre, özellikle işsiz gençler, deyimi aynen kullanıyorum, ‘**İstanbul kanunları**’nın oralarda da geçerli olmasını istiyorlar! İstemeleri

hiç de boşuna ve anlamsız değil. Ve böyle bir konuda en ufak bir rastlantıya da nokta bırakılmamıştır. Nitekim bırakılmaz da.

Evet, gerçekten, eğer şair şairse, yarısı tarihçidir! Yani şiir ve tarih, bu uslu ve halim selim Anadolu'da iç içedirler! Bin yıldan beri böyle olmuş ve böyle gitmiştir. Yani hiçbir şair ve hiçbir tarihçi hiçbir biçimde özel konumundan ve kendi oturduğu özel sandalyesinden olaylara, olupbitenlere bakmamıştır. Bakamaz da.

Yine bence, insanlar ve insan yavrusu, ya da düpedü ve açıkça insan, hatta benim özel deyişimle 'insan-insan' ve de insanlararası ilişkiler, ancak ve ancak bir ucundan bira şöyle açıklanabilir ya da açıklandırılır ya da açıklanacaktır ilerde.

Zaten yamuk ve yampiri bu dünya; tabii bana göre, tümüyle bir **'kötülük toplumu'** ya da daha yetkin anlatışla, **'örgütlenmiş sorumsuzluk'**tur: Gerçekte ve dipte olan!

Ve hem **'aşk'**, hem de **'şiir'** yitip gitmiştir ortalıktan. (**Zaten Türkiye her anlamda şiire kapalı bir topluluktur bence**) Ve hiçbir zaman da şiiri, hele modern şiiri hiç sevememişlerdir. Onların şiirden anladıkları çok başka bir şeydir herhalde.

Oysa bu dünyada (**Edip Cansever'i anıyoruz şimdi**) şiirden ve aşktan başka hiçbir şey yoktur.

Gerçekten de hiç aşksız ve şiirsiz –ikisi de iç içedir- bir dünya olabilir mi? Sözelimi 'aşksız' bir şiir dizesi bile yazılabilir mi hiç? Bütün sivil şairler de böyle düşünürlerdi.

1956'dan sonraki Sivil Şiir denen İkinci Yeni Akımı şiirlere;

(düpedüz **Beria** gibi **Jdanov** gibi, bizim sinemamızın **Ahmet Tarık Tekçe**'si gibi) suratsız ve abus çehreli ve ahmak eleştiriciler, (Ankara'da beliren Modern ve Çağcıl şiire gerçekleri değiştirerek) sözde karşı çıktılar. Utanmadan bu Aykırı Şiir Ankara'da Pazar Postası'nda çıkmamışmış, eleştirmen **Muzaffer Erdost**'un bu işte hiç rolü olmamışmış filan. İşin bam tellerini ve ilk kez olan **Sivil yeniliği** göremediler ve sezemediler.

Ve o güzelim '**Ren Düşüncesi**'ni ve ona bağlı dünya görüşünü, muhasebeci hesapları gereği, bizlere alabildiğine sevimsiz ve olumsuz göstermeye çabaladılar. Hiçbir yeniliğe ve hiçbir yeni biçime yer yokmuş sözde. Tabii yalnız bize değil, okurlara ve düzhalka da çapraşık ve esrarengiz ve tehlikeli göstermeye çalıştılar Sivil Şiiri'i akıllarınca, cüce akıllarınca!

Özellikle ve ayrıca, bir büyük kuyruklu yıldız gibi parlayan ve bütün Cumhuriyet'in üç-dört ve benzersiz şairinden birini es geçtiler. Cemal Süreya gibi!

Her şey bir yana; bize ne kadar kızarlarsa kızsınlar ve ne kadar küplere binerlerse binsinler, yine de, **Cemal Süreya**'nın, **Sezai Karakoç**'un ve de **İsmet Özel**'in '**Cumhuriyet**'le **yaralanmış**' olduğunu, bir ölçüde de olsa, sezebilirlerdi. Hattâ bütün Sivil Şairler de derece derece böyleydi. İstanbul'un büyük ve eski aileleri ne kadar acımasız ve gaddar oluyorlar yahu? Gerçekten tümüyle insanlıkdışı bir gerçektir bu! Ben kendilerine yalnızca sahtekârlar! demekle yetinmiyorum. (**Şimdi çaktırmadan sorsanız Sezai Karakoç'un ve İsmet**

Özel'in öğretmen ya da avukat olduklarını filan sanırlar. 59 yaşında ölen Cemal Süreya'nın ise, 'cins', 'sıkı' ve 'özgün' bir şair olduğunu; sözgelimi, Sabahattin Eyüboğlu, Nâzım Hikmet, Aziz Nesin, Adnan Benk, Yaşar Nabi Nayır, Asım Bezirci, Attilâ İlhan, Hilmi Yavuz, Erdal İnönü, Zeki Baştımar, İsmail Bilen, Güzin Dino, Müzehher Va-Nu, Rıfat Ilgaz, hattâ Dağlarca, değil onu anlamak, algılayamamışlardır bile. Eh, geçmiş ola! Ve Allah selâmet versin sizlere, sizin gibi dumura uğramış adamlara!

Evet **“Tarihe bakarsanız anlarsınız!”** ama gerçekler, belgeler ve olgular, olduğu gibi açıklanırsa.

Sözgelimi **Attilâ İlhan (Halk Partisi ödülüyle lekeli olduğu halde), Asım Bezirci, gazeteci Hasan Pular, Ömer Faruk Toprak vs. Cemal Süreya'yı** hep parasız yatılı okuduğu için olsa gerek onu faşist olmakla, Franco'cu, Mussolini'ci ve Hitler'ci olmakla suçlayabilmişlerdi. Akıllarınca belki de Cumhuriyet'in üç-dört şairinden biri olan ve apaçık da Sivil, belki de ilk Sivil şair olduğu olgusunu karambole getirip okurların kafalarını karıştıracaklardı.

“Tarihe bakarsanız anlarsınız”ı daha sürdüreceğiz!

Acaba tarihe bakarlarsa anlarlar mı?

Evet geçen kez dediğim gibi , "Tarihe bakarsanız anlarsınız" yazımı sürdürüyorum . Ama "Acaba tarihe bakarlarsa anlarlar mı?" adıyla.

İnsanlar, bu dünyada, gerek özel olsun gerekse genel olsun hemen hemen her bir şeyi merak etmişlerdir ve de merak ederler. Şimdi aklıma, iyice yalın bir "meraklı turşucu" matrak lâfı geldi. Demek ki diyorum, bir turşucunun bile meraklısı olabiliyormuş!

İnsanlar; tarih sahnesinde belimeye başladıktan sonra değil de; yazılı tarihin, daha yerinde bir kullanışla tarih yazarlığının piri ve babası sayılabilecek olan Herodotos'dan beri, tarihin üzerinde duragelmışlerdir. Özellikle de bugün enine boyuna dururlar. Yani, kısacası , demem o ki, insanlar tarihle uğraşmaktan vazgeçmezler ve vazgeçmezler ayrıca.

Ya da; tarihte ilk şehirlerin kuruluşunu düşünürsek, daha da önceki yıllara, yüzyıllara gidebiliriz. Çünkü; tarih de, düşünce ve şiir gibi, ancak ve ancak şehirlerde oluşur, oluşabilir.

Geçmiş-şimdi - gelecek üçlüsünün birarada bulunduğu şehirler aşağı yukarı Sümer'le başlar. Yani böylece başka bir zamanlama ve başka bir mekan olarak, yazılı tarih'i, tarih yazarlığını Sümer'le başlatıyoruz demektir.

(Düşünür İdris Küçükömer'in ağızıyla konuşursak, hey gidi "su kıyısında doğan uygarlıklar.")

Mezopotamya ya da Anadolu?

Anadolu ya da Mezopotamya?

Merak ve kuşku her nerede olursa olsun gerçekten her bir şeyin ana-babasıdır, bir bakıma, bence de. ("her şeyden kuşkulan!" özdeyişini biz de seviyoruz ve severiz.)

Evet, Herodotos demiştik?

Herodotos? Sophokles'in çağdaşı ve ahbabı olduğu ileri sürülen Halikarnassos'lu, (yani bugünkü Bodrumlu) Herodotos da meraklı bir İyon ya da işkilli ve kuşkulu bir eski Yunanlıymış ve tarih'i, bir ömür boyunca ve durmadan ve yeniden yeniden anlamaya çalışmıştır. Hiç değilse kitaplar ve eski yazarlar böyle diyor.

Pek de yeri değil ama, yine de yazmaktan kendimi alıkoyamıyorum: Kimi şairler tarih'den korkarlar da ayrıca. Tabii, korkmayan ve çekinmeyen pervasız şairler de olabilir, –kim bilir belki de vardır.

Tarih; –kaynaktaki Grekçe 'hitorein'(fresko gibi bir fiilini ya da en azından renkli) sözcüğünü düşünüyorum burada–, 'bilmeye çalışmak', 'anlatmak' ya da 'bilmek' anlamlarını da içerir.

'Historein' sözcüğü sonra, 'zaman içinde olupbitenlerin hepsi' anlamına da anlatıyor, anlatır.

Keten astarlı bir harita olarak algıladığımız bizim İstanbul'lardaki, yani sığırılı bir sığırgeçidi olan Boğaziçi'ndeki belki de bin yıllık eskimiş ve de dökülen bakışımıza ben 'düz –tarih' derim ve de öyle diyeceğim. Özel bir şey! Buna sonra değineceğim; ama şimdilik şu kadarını söyleyebilirim:

'Düztarih' özel deyim, geçmiş olguları, olayları ve oluşları pek de kurcalamadan, (iktidarların dışında kalınmayarak) irdelemeden ve (otopsi yapar gibi neşterle) deşmeden olup bitenlere bakmaktır bence.

Zaman zaman yazıp dururum; tarih'i, dünyada ve özellikle bizim bu pürtüklü gözükten ama temelde uslu Ortadoğu coğrafyasındaki tarihimizi, bugüne kadar hep, sarışınlar yazagelmıştır, iktidar'da, 'yukarı'da, bulunan sarışınlar yani ("Tarihi sarışınlar yazmıştır" ya da "Bütün Osmanlı tarihçileri sarışındır!" gibi) ("Tarih, devletçe tutuklanmış kültürdür" deniyor genelde. Ama buradaki 'tutuklanma' yerine, 'denetleme' ya da 'göz altında tutma' denilseydi daha yerinde olurdu bir gerçeklik açısından). 1974–75'lerde şimdi geride kalmış bir İsviçre (Zürih) günceme yazmıştı. "Tarih, öyle ayağa filan kalkınca görülebilecek bir şey değildir!" Tabii, çevremizdeki bu 'çoğunluk', 'ayağa kalkmak'tan neyi murat ediyor acaba? Ya da iletişimci Mc Luhan'ın söyleyişiyle 'örgütlenmiş sorumsuzluk'? Sonra, 'ayağa kalkmak' öyle dünden bugüne kolaylıkla ve herkesçe becerilebilecek bir iş midir sanılıyor? Ne yazık ki, içinde bulunduğumuz ve hep birlikte oluşturduğumuz bir kötülük dayanışması' topluluğunda tarih, biraz da yampiri ve yamuk taşarlanmıyor mu? Adetâ yengeç gibi yan yan yürütülüyoruz! Tarihteki 'ayağa kalkmak', belki de gündelik 'ayağa kalkmak'la karıştırılıyor olabilir sakın! Ya da eski günlere bakarken de, yerinde kıpırdamamak için ve olaylar uzak diye, dürbün kullanmak nasıl bir aymazlık ve yanlışlıktır! Böyle davranmakla, çocukların ve gençlerin gelecekları adına, hem tehlikeli hem de insanın kendisini aldatıcı bir iş yapılmış olmuyor mu? Çünkü: 'ayağa kalkmak' tek başına bir şey göstermez. Bu gösterge değildir. Gerçek 'ayağa kalkmak', ancak kimi şeyleri 'göze almak'la olur, olabilir. Yani, kimi şeyleri göze almak pahasına! Evet, paha olmadan hiç bir şey olmaz!

Acaba Tarihe Bakarlarsa Anlarlar mı?

3 Ağustos 1992

Evet geçen kez dediğim gibi, “**Tarihe bakarsanız anlarsınız**” yazımı sürdürüyorum. Ama “**Acaba tarihe bakarlarsa anlarlar mı?**” adıyla.

İnsanlar, bu dünyada, gerek özel olsun gerekse genel olsun hemen hemen her bir şeyi merak etmişlerdir ve de merak ederler. Şimdi aklıma, iyice yalın bir “meraklı turşucu” matrak lafı geldi. Demek ki diyorum, bir turşucunun bile meraklısı olabiliyormuş!

İnsanlar; tarih sahnesinde belirmeye başladıktan sonra değil de; yazılı tarihin, daha yerinde bir kullanışla tarih yazarlığının pirî ve babası sayılabilecek olan Herodotos’tan beri, tarihin üzerinde duragelmişlerdir. Özellikle de bugün enine boyuna dururlar. Yani, kısacası, demem o ki, insanlar tarihle uğraşmaktan vazgeçmezler ve vazgeçmezler ayrıca.

Ya da; tarihte ilk şehirlerin kuruluşunu düşünürsek, daha da önceki yıllara, yüzyıllara gidebiliriz. Çünkü; tarih de, düşünce ve şiir gibi, ancak ve ancak şehirlerde oluşur, oluşabilir.

Geçmiş –şimdi- gelecek üçlüsünün bir arada bulunduğu şehirler aşağı yukarı Sümer’le başlar. Yani böylece başka bir zamanlama ve başka bir mekân olarak, yazılı tarih’i, tarih yazarlığını Sümer’le başlatıyoruz demektir.

(Düşünür **İdris Küçükömer**'in ağzıyla konuşursak, hey gidi “su kıyısında doğan uygarlıklar.”)

Mezopotamya ya da Anadolu?

Anadolu ya da Mezopotamya?

Merak ve kuşku her nerede olursa olsun gerçekten her bir şeyin ana-babasıdır, bir bakıma, bence de. (“**her şeyden kuşkulan!**” özdeyişini biz de seviyoruz ve severiz.)

Evet, **Herodotos** demiştik?

Herodotos? Sophokles'in çağdışı ve ahababı olduğu ileri sürülen Halikarnassoslu, (yani bugünkü Bodrumlu) Herodotos da meraklı bir İron ya da işkilli ve kuşkulu bir eski Yunanlıymış ve tarih'i, bir ömür boyunca ve durmadan ve yeniden anlamaya çalışmıştır. Hiç değilse kitaplar ve eski yazarlar böyle diyor.

Pek de yeri değil ama, yine de yazmaktan kendimi alıkoyamıyorum: Kimi şairler tarih'ten korklar da ayrıca. Tabii, korkmayan ve çekinmeyen pervasız şairler de olabilir; -kimbilir belki de vardır.-

Tarih; -kaynaktaki Grekçe '**historein**' (fresko gibi bir fiilini ya da en azından renkli) sözcüğünü düşünmüyorum burada-, '**bilmeye çalışmak**', '**anlatmak**' ya da '**bilmek**' anlamlarını da içerir.

'**Historein**' sözcüğü sonra, '**zaman içinde olupbitenlerin hepsi**' anlamını da anlatıyor, anlatır.

Keten astarlı bir harita olarak algıladığımız bizim İstanbul'lardaki, yani sığırlı bir sığırgeçidi olan Boğaziçi'ndeki belki de bin yıllık eskimiş ve de dökülen bakışımıza ben '**düz-**

tarih’ derim ve de öyle diyeceğim. Özel bir şey! Buna sonra değineceğim; ama şimdilik şu kadarını söyleyebilirim:

‘**Düztarih**’ özel deyimi; geçmiş olguları, olayları ve oluşları pek de kurcalamadan, (iktidarların dışında kalınmayarak) irdelemeden ve (otopsi yapar gibi neşterle) deşmeden olupbitenlere bakmaktır bence.

Zaman zaman yazıp dururum; tarih’i, dünyada ve özellikle bizim bu pürtüklü gözüken ama temelde uslu Ortadoğu coğrafyasındaki tarihimizi, bugüne kadar hep sarışınlar yazagelmiştir, **iktidar**’da, **yukarı**’da, bulunan sarışınlar yani. (“**Tarihi sarışınlar yazmıştır**” ya da “**Bütün Osmanlı tarihçileri sarışındır!**” gibi) (“Tarih, devletçe tutuklanmış kültürdür” deniyor genelde. Ama buradaki ‘tutuklanma’ yerine; ‘denetleme’ ya da ‘göz altında tutma’ denilseydi daha yerinde olurdu bir gerçeklik açısından). 1974-75’lerde şimdi geride kalmış bir İsviçre (Zürih) günceme yazmıştım. “**Tarih, öyle ayağa filan kalkınca görülebilecek bir şey değildir!**” Tabii, çevremizdeki bu ‘çoğunluk’, ‘ayağa kalkmak’tan, neyi murat ediyor acaba? Ya da iletişimci **McLuhan**’ın söyleyişiyle ‘**örgütlenmiş sorumsuzluk**’? Sonra, ‘ayağa kalkmak’ öyle dünden bugüne kolaylıkla ve herkesçe becerebilecek bir iş midir sanılıyor? Ne yazık ki, ‘içinde bulunduğumuz ve hep birlikte oluşturduğumuz bir **kötülük dayanışması**’ topluluğunda tarih, biraz da yampiri ve yamuk tasarlanmıyor mu? Adeta yengeç gibi yan yan yürütülüyoruz! Tarihteki ‘ayağa kalkmak’, belki de gündelik ‘ayağa kalkmak’la karıştırılıyor

olabilir bakın! Ya da eski günlere bakarken de, yerinde kıpırdamamak için ve olaylar uzak diye, dürbün kullanmak nasıl bir aymazlık ve yanıltıktır! Böyle davranmakla, çocukların ve gençlerin gelecekleri adına, hem tehlikeli hem de insanın kendisini aldatıcı bir iş yapılmış olmuyor mu? Çünkü; ‘ayağa kalkmak’ tek başına bir şey göstermez. Bu gösterge değildir. Gerçek ‘ayağa kalkmak’, ancak kimi şeyleri ‘göze almak’la olur, olabilir. Yani, kimi şeyleri göze almak pahasına! Evet, paha olmadan hiçbir şey olmaz!

Gökkuşuğu/Ece Ayhan

Ve geldik 'tarihe bakarsanız anlarsınız'a

Nerede kalmıştık? Böyle diyorum. Çünkü, önce küçük bir gerçeklik olan tarihle ilintili üçüncü yazımı kaleme alıyorum.

Birincisi; "**Tarihe Bakarsanız Anlarsınız**" idi.

İkincisi de "**Acaba Tarihe Bakarlarsa Anlarlar mı?**" idi.

Bu üçüncüsüdür. Ama tabii sonuncusu olmayacaktır.

(Eh, bir şeyin tekrar edildiğini, yinelenildiğini gösteren ilk rakam, sayı üçtür bilirsiniz. Bence rastlantıya pek bir yer bırakılmamalıdır, hele tarihe bakarken.)

Fransa'daki "**Yıllıkçılar**"a (Annales) göre; "**Tarih, çevremizi kuşatan ve bizim kafamızı kurcalayan bütün sorunları (sorunsalların ve de soruların) adına, geçmiş zamanların sürekli olarak sorgulanmasından başka birşey değildir**" (Ferdinand Braudel gibi). "**Yıllıkçılar**" deyince de, aklıma hemen **Ömer Lütfü Barkan** gelir.

Ömer Lütfü Barkan, gerçekten büyük ve de özellikle Osmanlı iktisat tarihi açısından önemli ve yarısı şair, yarısı da tarihçi bir tarihçidir. (Tıpkı düşünür **İdris Küçükömer** ve siyaset bilimci ve toplumbilimci **Şerif Mardin** gibi.) **Ömer Lütfü Barkan**, kendi özgüllüğü ve kimselere pek benzemezliğiyle, ilke olarak "**Yıllıkçılar**"a, en azından o tarih okuluna ve anlayışına bağlıdır.

İşte şimdi yeri geldi, gelmiştir! Çok ilginç ve çok zeki bir kadından söz açacağım, açıyorum da: adı **Keyise İdalı**'dır. Ben hayatımda böyle bir birikimi olan kadın görmedim. Eski Yunanca, Farsça, Arapça, Fransızca ve felsefe: **Keyise İdalı**, 1933-34 yıllarında -ki o zaman eşi Fransa'da öğrenci müfettişidir, sonradan Galatasaray Lisesi müdürü olmuş, 'zilli Tevfik'

denen adam— Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe okuyordur. Laf aramızda, ben kendi hesapsızlığımla Ren bölgesinde bir üniversitede teoloji de okumak isterdim. Çünkü 'Ren Düşüncesi' (Hegel, Hölderlin, Schelling, Marx...oluştururlar bunu) benim ilgimi çeker hep, çekmiştir. Evet, işte o yıllarda, Strasbourg'da üniversitede tarih okuyan genç Ömer Lütfü Barkan, yaz aylarında bütün çelimsizliği ve de sarı benziyle Paris'e iner ve Collège de France'ın yüksek tavanlı, ama biraz loş kitaplığında habire çalışmış. Bir gün bir profesör, Keyise İdalı'ya —sabah 8.00 akşam 6.00— ineklemek'te olan Ömer Lütfü Barkan'ı göstererek; "Başarırsa, ilerde, büyük bir tarihçi olabilir" der. Velhasıl, o yıllarda Sorbonne'da felsefeyi başarıyla bitiren (tarih de bilen) Keyise İdalı'yla ben 1970–72 arası, iki yıl, aynı masada karşılıklı olarak çalışmıştık. Meydan Larousse! Bu ilginç olayı bana orada, Meydan Larousse'da anlatmıştı.

(Ben oturuş konumu olarak Meydan Larousse'un bir patronuna arkamı dönmüş olarak oturuyordum. Yeri gelince ben Keyise İdalı'ya, Keyise İdalı da bana önümüzdeki maddelerle, kağıtlarla ilgili olarak sorular soruyorduk. Tabii bu arada özel meraklarımızı da birbirimize soruyoruz. Sonradan öğreniyorum ki, bizim küçük patron, ikimizin konuşmalarımızdan hoşlanmazmış ve "bunlar ne konuşuyorlar?" dermiş. Larousse'ın Yunanistan'daki karşılığı olarak yayımlanan Papyros'dan bana sözgelimi Kavafoglu'nu, Anna Komnena'yı, vs.'yi okumasını rica ederdim Keyise İdalı'dan. (Anna Komnena'nın babasını savunan tarih kitabı Aleksiad'dan öyle haberim oldu.)

Yine sözgelimi, Ermeni düşünür ve din adamı Daşyan üzerine bilgi edinmek için gittiğim Pangaltı Ermeni Lisesi'nden Meydan Larousse'a dönünce öğrendiklerimi Keyise İdalı'ya anlattım. Yani Keyise İdalı'yla aramızda herşey karşılıklıydı.

Şimdi de benim başımdan 1969'da geçen özel bir olaya geliyorum. Bu dünyada, insan zihni nasıl da tuhaf bir biçimde çalışıyor? Bu hermalde tabiatın, insan türüne verdiği bir 'armagan' ya da daha alçakgönüllü bir deyişle 'özellik' olabilir, olmuştur. Bizim, bir insan olarak zihnimiz, hele tasarlanan şey bir şiirse ya da en azından (düz şiirler gibi) şiir biçimindeyse, gerçekten de çok başka türlü (ayrık ve aykırı) katlanıyor. Yani, kısaca-

ya da en azından (duz şimşir gibi) ya da çok başka türlü (ayrık ve aykırı) katlanıyor. Yani, kısacası, bilinenlerin aksine, insan zihni çok garip bir yolla işler. İşte belki de bu yüzden ki, bir şiirin ya da bir düz şiirin (poème en prose) hemeninden ve bir acele açıklanması, açındırılması istenirse şair adam çok zor durumda kalır, kalabilir. Evet, geldiğimiz ve vardığımız örnek şudur: "Abiler!" sözcüğü ya da yumuşak çığılığı bana 1969'da Kayseri'de geçen bir olaydan vurmuştu gelip.

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) genel kurulu o yıl Kayseri'de yapılıyordu. Faşistler, ırkçılar yani ülkücüler (hepsi de birbiriyle iç içedirler son çözümde) toplantının yapıldığı salonu basmak isterler. Ayrıca akıllarınca kimi kitapçıları da yakıp yıkmak. O sırada, geceleri bir pavyonda çalışan bir kadın kaldığı otelden çıkmış, yakın bir yere gidecektir gündüz. Bilirsiniz, taşrada bulunan konsomatristler dışarıda son derece ürkek davranırlar. Tıpkı bir gazel ya da karaca yavrusu gibi. Ve gece çalıştığı pavyona gidinceye kadar da zorunlu olmadıkça otellerinden dışarı adım atmazlar. Bu kadınlar hep ve herkese karşı alttan alırlar ya da alttan almak zorundadırlar. Sözgelimi, kadının yaşı 35-40 olsa bile, zamparalık etmek için köyden kente inen 17-18 yaşındaki bir ağanın oğluna da "abi!" derler ya da diyebilirler. Hele gencin babası çok zenginse. Müşterinin yaşı ne olursa olsun bir velinimettir onlar için. Ekmek parası, değil bir canavarın, canavarların ağızındadır bu kadınlar için. Grup ya da sözde kızgın davranan kalabalık, otelinden her nasılsa sokağa çıkmış bir pavyon kadınına rastlar. Yine bilirsiniz, taşrada yabancılar, hele sözkonusu kişi bir pavyon kadınıysa giyiminden, kuşamından ve davranışlarından hemen anlaşılır. Kadını sokak ortasında çirliçiplak soymak isterler. Akıllarınca, çevrelerine ahlakçı gözükecekler! Kadın onlara; "Abi-

ler" der "beni öldürün ama bana bunu yapmayın!". Bu olayın haberini olayın ertesi bir gazetede okumuştum. İşte bu "abiler!" yumuşak çığığı bana çin! diye vurmuştu. Sarsılmıştım. Ama bunun benim bir şiirime girişi ise başka bir yolla olmuştur. Sonucun çıkılan yerle bir ilgisi yok yani!

1986 başlarında İsveç Başkanı Olof Palme öldürüldü.

İsveç ve dünya sosyal demokratları, bütün insanlar, televizyonlar, gazeteler, demokratlar, politikacılar, üniversite hocaları birbirlerine girmişlerdi. Bar'lar, roof'lar, beş yıldızlı oteller ve tabii borsalar, hatta bizim sosyal bürokratlar bile şaşırmişti. Evet, İsveç'teki olaydan hemen sonra, Londra'da, belki de kalın sesli bir adam ünlü bir haber ajansına telefon ederek: "Tarihe bakarsanız anlarsanız!" demişti. Bu laf, benim için, üzerinde titizlikle durulacak ve olayın bantelini açıklayabilecek bir olguydu, bir gerçek ya da. Sanki Başbakan Olof Palme Paris'te de, Bonn'da da, Washington'da da öldürülmüştü. Kısacası, Batı'dan Doğu'ya kadar bütün insanlar bu beklemedik ve şaşırtıcı olayla uğraşıyorlardı. Ama bence, yine de, yazık ki bu olaydan ders alınmıyor ve bu olay kulaklara küpe olmuyor.

Bizim, şehirlerimizdeki umursamaz ya da en azından kayıtsız görünen aydınlarımız, daha işlek bir deyişle, 'okumuşlar'ımız bile köşelerinde bu ünlü ve nüfuzlu sosyal demokratin öldürülmesiyle, bir ölçüde de olsa, ilgilenmişlerdir doğrusu.

Biz, 'aydınlar'a, 'okumuşlar' dersek, tarihsel açıdan daha doğru olur gibime geliyor. -Alanını genişletmiş ve değiştirmiş ünlü siyasetbilimci ve toplumbilimci Şerif Mardin'e göre, Türkiye'de 'aydınlar' oluşamaz çünkü. Olamaz!

Ve Geldik “Tarihe Bakarsanız Anlarsınız”a

17 Ağustos 1992

Nerede kalmıştık? Böyle diyorum. Çünkü, önce küçük bir gerçeklik olan tarihle ilintili üçüncü yazımı kaleme alıyorum.

Birincisi; **“Tarihe Bakarsanız Anlarsınız”** idi.

İkincisi de **“Acaba Tarihe Bakarlarsa Anlarlar mı?”** idi.

Bu üçüncüsüdür. Ama tabii sonuncusu olmayacaktır.

(Eh, bir şeyin tekrar edildiğini, yinelendiğini gösteren ilk rakam, sayı üçtür bilirsiniz. Bence rastlantıya pek bir yer bırakılmamalıdır, hele tarihe bakarken.)

Fransa’daki **“Yıllıkçılar”**a (Annales) göre; **“Tarih, çevremizi kuşatan ve bizim kafamızı kurcalayan bütün sorunları (sorunsalların ve de soruların) adına, geçmiş zamanların sürekli olarak sorgulanmasından başka bir şey değildir”** (Ferdinand Braudel gibi). **“Yıllıkçılar”** deyince de, aklıma hemen **Ömer Lütfi Barkan** gelir.

Ömer Lütfi Barkan, gerçekten büyük ve de özellikle Osmanlı iktisat tarihi açısından önemli ve yarısı şair, yarısı da tarihçi bir tarihçidir. (Tıpkı düşünür **İdris Küçükömer** ve siyasetbilimci ve toplumbilimci **Şerif Mardin** gibi) **Ömer Lütfi Barkan**, kendi özgüllüğü ve kimselere pek benzemezliğiyle, ilke olarak “**Yıllıkçılar**”a, en azından o tarih okuluna ve anlayışına bağlıdır.

İşte şimdi yeri geldi, gelmiştir! Çok ilginç ve çok zeki bir kadından söz açacağım, açıyorum da: adı **Keyise İdalı**’dır. Ben hayatımda böyle bir birikimi olan kadın görmedim. Eski Yunanca, Farsça, Arapça, Fransızca ve felsefe: Keyise İdalı, 1933-34 yıllarında –ki o zaman eşi Fransa’da öğrenci müfettişidir, sonradan Galatasaray Lisesi müdürü olmuş, ‘**zilli Tefik**’ denen adam- Paris’te Sorbonne Üniversitesi’nde felsefe okuyordur. Laf aramızda, ben kendi hesapsızlığımınla Ren bölgesinde bir üniversitede teoloji de okumak isterdim. Çünkü ‘**Ren Düşüncesi**’ (**Hegel, Hölderlin, Schelling, Marx...** oluştururlar bunu) benim ilgimi çeker hep, çekmiştir. Evet, işte o yıllarda, Strasbourg’da üniversitede tarih okuyan genç **Ömer Lütfi Barkan**, yaz aylarında bütün çelimsizliği ve de sarı benziyle Paris’e iner ve Collège de France’ın yüksek tavanlı, ama biraz loş kitaplığında habire çalışmış. Birgün bir profesör, **Keyise İdalı**’ya –sabah 8.00 akşam 6.00- ineklemek’te olan **Ömer Lütfi Barkan**’ı göstererek; “**Başarırsa, ilerde, büyük bir tarihçi olabilir**” der. Velhasıl, o yıllarda Sorbonne’da felsefeyi başarıyla bitiren (tarih de bilen) **Keyise İdalı**’yla ben

1970-72 arası, iki yıl, aynı masada karşılıklı olarak çalışmıştık: Meydan Larousse! Bu ilginç olayı bana orada, Meydan Larousse'ta anlatmıştı.

(Ben oturuş konumu olarak Meydan Larousse'un bir patronuna arkamı dönmüş olarak oturuyordum. Yeri gelince ben **Keyise İdalı**'ya, **Keyise İdalı** da bana önümüzdeki maddelerle, kağıtlarla ilgili olarak sorular soruyorduk. Tabii bu arada özel meraklarımızı da birbirimize soruyoruz. Sonradan öğreniyorum ki, bizim küçük patron, ikimizin konuşmalarından hoşlanmazmış ve “**bunlar ne konuşuyorlar?**” dermiş. Larousse'un Yunanistan'daki karşılığı olarak yayımlanan Papyros'tan bana sözgelimi **Kavafoğlu**'nu, **Anna Komnena**'yı vs.'yi okumasını rica ederdim Keyise İdalı'dan. (**Anna Komnena**'nın babasını savunan tarih kitabı *Aleksiad*'dan öyle haberim oldu.)

Yine sözgelimi, Ermeni düşünür ve din adamı **Daşyan** üzerine bilgi edinmek için gittiğim Pangaltı Ermeni Lisesi'nden Meydan Larousse'a dönünce öğrendiklerimi **Keyise İdalı**'ya anlatırdım. Yani **Keyise İdalı**'yla aramızda her şey karşılıklıydı.

Şimdi de benim başımdan 1969'da geçen özel bir olaya geliyorum: Bu dünyada, insan zihni nasıl da tuhaf bir biçimde çalışıyor? Bu herhalde tabiatın, insan türüne verdiği bir ‘**armağan**’ ya da daha alçakgönüllü bir deyişle ‘**özellik**’ olabilir, olmuştur. Bizim, bir insan olarak zihnimiz, hele tasarlanan şey bir şiirse ya da en azından (düz şiirler gibi) şiir biçimindeyse, gerçekten de çok başka türlü (ayrık ve aykırı) katlanıyor. Yani,

kısacası, bilinenlerin aksine, insan zihni çok garip bir yolla işler. İşte belki de bu yüzden ki, bir şiirin ya da bir düz şiirin (poème en prose) hemeninden ve bir acele açıklanması, açındırılması istenirse şair adam çok zor durumda kalır, kalabilir. Evet, geldiğimiz ve vardığımız örnek şudur: “Abiler!” sözcüğü ya da yumuşak çığlığı bana 1969’da Kayseri’de geçen bir olaydan vurmuştur gelip.

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) genel kurulu o yıl Kayseri’de yapılıyordu. Faşistler, ırkçılar yani ülkücüler (hepsi de birbiriyle iç içedirler son çözümde) toplantının yapıldığı salonu basmak isterler. Ayrıca akıllarınca kimi kitapçıları da yakıp yıkmak. O sırada, geceleri bir pavyonda çalışan bir kadın kaldığı otelden çıkmış, yakın bir yere gidecektir gündüz. Bilirsiniz, taşrada bulunan konsomatristler dışarıda son derece ürkek davranırlar. Tıpkı bir gazal ya da karaca yavrusu gibi. Ve gece çalıştığı pavyona gidinceye kadar da zorunlu olmadıkça otellerinden dışarı adım atmazlar. Bu kadınlar hep ve herkese karşı alttan alırlar ya da alttan almak zorundadırlar. Sözelimi, kadının yaşı 35-40 olsa bile, zamparalık etmek için köyden kente inen 17-18 yaşındaki bir ağanın oğluna da “**abi!**” derler ya da diyebilirler. Hele gencin babası çok zenginse. Müşterinin yaşı ne olursa olsun bir velinimettir onlar için. Ekmek parası, değil bir canavarın, canavarların ağzındadır bu kadınlar için. Güruh ya da sözde kızgın davranan kalabalık, otelinden her nasılsa sokağa çıkmış bir pavyon kadınına rastlar. Yine bilirsiniz, taşrada yabancılar, hele söz konusu kişi bir pavyon kadınıysa giyiminden,

kuşamından ve davranışlarından hemen anlaşılır. Kadını sokak ortasında çırılçıplak soymak isterler. Akıllarınca, çevrelerine ahlakçı gözükecekler! Kadın onlara; “**Abiler**” der “**beni öldürün ama bana bunu yapmayın!**”. Bu olayın haberini olayın ertesi, bir gazetede okumuştum. İşte bu “**abiler!**” yumuşak çığılığı bana çın! diye vurmuştu. Sarsılmıştım. Ama bunun benim bir şiirime girişi ise başka bir yolla olmuştur. Sonucun çıkılan yerle bir ilgisi yok yani!

1986 başlarında İsveç Başkanı Olof Palme öldürüldü.

İsveç ve dünya sosyal demokratları, bütün insanlar, televizyonlar, gazeteler, demokratlar, politikacılar, üniversite hocaları birbirlerine girmişlerdi. Bar’lar, rooflar, beş yıldızlı oteller ve tabii borsalar, hattâ bizim sosyal bürokratlar bile şaşırılmıştı. Evet, İsveç’teki olaydan hemen sonra, Londra’da, belki de kalın sesli bir adam ünlü bir haber ajansına telefon ederek: “**Tarihe bakarsanız anlarsınız!**” demişti. Bu laf, benim için, üzerinde titizlikle durulacak ve olayın bam telini açıklayabilecek bir olguydu, bir gerçek ya da. Sanki Başbakan **Olof Palme** Paris’te de, Bonn’da da, Washington’da da öldürülmüştü. Kısacası, Batı’dan Doğu’ya kadar bütün insanlar bu beklenmedik ve şaşırtıcı olayla uğraşıyorlardı. Ama bence, yine de, yazık ki bu olaydan ders alınmıyor ve bu olay kulaklara küpe olmuyor.

Bizim, şehirlerimizdeki umursamaz ya da en azından kayıtsız görünen aydınlarımız, daha işlek bir deyişle, ‘**okumuşlar**’ımız bile köşelerinde bu ünlü ve nüfuzlu sosyal

demokratın öldürölmesiyle, bir ölçüde de olsa, ilgilenmişlerdir doğrusu.

Biz, '**aydınlara**', '**okumuşlara**' dersek, tarihsel açıdan daha doğru olur gibime geliyor. –Alanını genişletmiş ve değiştirmiş ünlü siyasetbilimci ve toplumbilimci **Şerif Mardin**'e göre, Türkiye'de '**aydınlara**' oluşamaz çünkü. Olamaz!-

Harita'da bir Burgaz adası

“**Ç**akır Hikayeci” Sait Faik’le özdeş kalmış Burgaz adasına girmeden önce, ister istemez tarihe değineceğiz.

Çok eskiden (nedeni bilinmiyor) bu adaya Antigon denirmiş. Ama sonraları Pirhos adını almış, çünkü Bizanslılar buraya bir “hisar” yapmış. Pirhos sözcüğü Yunanca hisar anlamına geliyor. Pirhos da, giderek Burgaz’a dönüşmüş. 1992 yılı ağustos başlarında ressam **Cihat Burak**’la İstanbul’da, Marmara denizlerinde bulunan bir Burgaz adasına gittik. Sözde bir taşla iki kuş vuracağız (Tabii yalnız deyim olarak! Değil bir kuş, değil bir insan –Sosyalbürokratların bu devlet iktidarında infaz imasının aksine– bizce hiçbir canlı vurulmamalıdır!).

Cihat Burak’ın serbest mimar olarak çalışırken dünyada yaptığı kuş yuvalı tek ev burada, Burgaz’dadır. Burgaz’ın Manastır semtinde, Kınalıada’ya bakan batı tarafında, denize yukarıdan uzanmış gibi (Bu bir). (İkincisi) Ve tabii **Sait Faik**’in şimdi müze olmuş, bahçe içinde uç–dört katlı büyük ve güzel evini, daha doğrusu köşkünü de gezdik. Geçici olarak, buradan 1967–68 yıllarına dönüyorum.

Cahit Irgat’la **İlhan Berk** Beyoğlu’nda, İstiklal Caddesi’nde Orman Birahanesi’nde ayakta içmektedirler. (İkisi de ilke olarak sivil şairdir, ama özellikle **İlhan Berk** “Sivil Şiir” akımı içinde ününün doruğundadır). **Cahit Irgat**’ın oğlu **Mustafa Irgat**, yaşları aşağı yukarı eşit bu iki şairin konuşmalarını uslu uslu dinlemektedir. Söz neredense **Sait Faik**’e gelmiştir. Aynı tezgahın arjantinine çaktırmak votka koymaktan çekinmeyen bir adam da **Sait Faik**’in adı geçince lafa karışır:

–“Kendisini iyi tanırdım. Birlikte çok içki içtik burada!”

Zaten duyarlı bir insan olan **Cahit Irgat** çok duygulanmıştır. Vayf! Düz halktan bir edebiyat arestasından bir hikayeciyi, **Sait Faik**’i tanıyor! Ne güzel şey bu! Handiyse zevkten ağlayacaktır. **İlhan Berk** “Harika! Harika!” diyordur. **Mustafa Irgat**, genç bir şair adayı olarak, bu ilginç konuşmaları izlemektedir (Onun ayağa kalması 1992 yılma bakacaktır. 42 yaşında; “Ozirie Merdiveni” şiiriyle ve düz yazılarıyla). **Sait Faik**’i iyi tanıdığını söyleyen adam, “birden bire”:

–"Rahmetli çok iyi ressamdı!" diyor.

Der demez de, adamın bu lafından derin düş kırıklığına düşmüş Cahit Irgat, "birdenbire", adama:

–"Hastir lan!" der ve İlhan Berk'e dönerek onunla olan konuşmasını sürdürür.

Yine tarihe değineceğiz.

Bizans!

Bizans'ta da aşağı yukarı iki parti sistemi varmış. Şimdiki Türkiye gibi. Öteki "takımadalar" a bir şey demiyorum. "Taki-madalar" dedim, yani öteki küçük partiler, küçük fraksiyonlar, marjinal ufak ufak gruplar, grupçuklar... Resim kıran'lar (İkonaklast'lar)... Resim kırmaya karşı olanlar (İkonadul'lar)... Burada işimiz Bizans tarihçiliği yapmak değil. Zaten Türkiye'de böyle bir uzmanlık alanına gerek duyulmuyor galiba.

O yıllarda, yani 720'lerde işler azınca, Prens Adaları'na kendi kendine sürgüne giden ya da çoğunluk'tan, iktidar'dan kaçanların sığındığı bir yerdir Prens Adaları (Ben şiirde Şeh-zade Adaları derim).

Evet, bir de, vakti zamanında değil de, İkonoklast'larla İkonadul'ların kapiştığı kanlı, evlerin yakıldığı yangınlı günlerde Bizans İmparatoru Leon tarafından 726'da Burgaz adasına zorla sürgüne gönderilen bir din adamı var: İoannis! Elbet yalnız sürgüne gönderilmiş değil, ayrıca hapse de tıkmıştır. Yer altında ve hiç gün ışığı görmeyen bir zindan! Sonraları, bu İoannis aziz ilan ediliyor ve Aziz İoannis kılınıyor. Ve Burgaz'da hapis olduğu yerde de onun adını taşıyan bir kilise yapılıyor.

İşte, Sait Faik'in köşkü bunun az yukarısındadır. Köşkün pencerelerinden bu kilisenin kurşun rengi "kubbe"leri gözükür ("Kubbe": Özellikle Ortadoğu'da ya da Yakındoğu'da gediksiz ve eksiksiz olarak imparatorluğu, iktidarı simgeler! Şerif Mardin gibi sıkı ve belki de benzersiz bir düşünür olan İdris Küçükömer bana bir gün Çubuklu'da şunu anlatmıştı: Güzel Sanatlar Akademisi'nden Mimarlık Bölümü'ne giderek konusu daha belli olmayan bir konferans verecektir. Süleymaniye Camii'ni gören İktisat Fakültesi'ndeki odasında ne anlatacağını düşünerek Mimar Sinan'ın yaptığı "kubbe"lere bakıyormuş. Birden kubbeleri ve kubbelerin anlamını farketmiş! Görkemli kubbeler padişahlığı, erki göstermektedir! Böylece konferan-sın konusunu "kubbe" olarak seçmiştir. Bu ayrıca mimarlık öğrencilerine de uygun düşmektedir), ("Kubbe" deyince,

Yahya Kemal'in şiiri de aklıma geldi. Yahya Kemal "devlet şairi" filandır, ama en ucuz şiirinde bile bir "kubbe" çatılıdır, çatılmıştır. Yani Yahya Kemal'e "kubbe'nin şairi" de diyebiliriz).

Geliyoruz yine Çakır Şair'e: Sait Faik 1923'den 1954'e kadar, farkına varmadan ya da belki de farkına vararak Ayios Ioannis Kilisesi'nin kubbelerine bakmıştır boyuna. Ama Sait Faik'in gönlü kıyıda ki çift kapılı ve içinden geçilen kahvelerdedir. Evet, kimi kahvelerin ya da kimi dükkanların bir kapısı rıhtıma, arka kapısı da arkadaki dar sokağa açılırdı. Benim adını "Güzel Onlu Geçti mi?" koyduğum hikayesi böyle bir kahvede geçer (Ben de bir zamanlar aklımca bu hikayeden yola çıkarak "Buradan Güzel Onlu Geçti mi?" diye bir anlatı tasarlamıştım).

—Biz sivil şairler olarak başlangıçta (İlhan Berk'ten, İsmet Özel'e kadar iki baba şairden etkilenmiştik: Biri Dağlarca'dır, "Çocuk ve Allah", 1940. Öteki Sait Faik'tir, "Alemdağda Var Bir Yılan", 1954. Sonunda işitilmedik bir şey oldu ve katır doğurdu! Hiç değilse "çırılçıplak bir Türkçe"nin şiirinde bir katır doğuruyor ilk olarak—.

Sait Faik, benim anladığımca ve de gerçekte bir ada kadar ıssız ve yapayalnızdır. Ve kimselere, Pancolara bile açılmadığı, "kavun acısı", bir acısı vardır. Evet, Sait Faik, Stigma'sı, Çentik'i olan ender yazarlardan biriydi. Belki de bütün cumhuriyetin en önemlisi. Acaba, o kadar güzel ve yetkin hikayesi içinde insanı sarsan hikayeleri, Burgaz adasında ya da o çevrede, Marmara denizlerinde geçenlerdir diyebilir miyiz? Bir yakın akraba için böyle konuşabilir miyim?

Bitirirken: "Stelyance Hrisopulos Gemisi" için Sait Faik'in bir mektubundan: "... Bir küçük adanın balıkçıları ve beni rahat bırakmalarını teklif ettim."

Ve Sait Faik'in ölümünün hemen arkasından yapılmış bir saptama (Tarık Buğra, İstanbul Dergisi, Haziran 1954).

"Bayılırdı İstiklal Caddesi'nin bu saatlerine.

—Ne var bunda bayılacak zevksiz herif! derdim.

O da bana:

—Odun! derdi."

Harita'da Bir Burgaz Adası

31 Ağustos 1992

“**Çakır Hikâyeci**” **Sait Faik**'le özdeş kalmış Burgaz adasına girmeden önce, ister istemez tarihe değineceğiz.

Çok eskiden (nedeni bilinmiyor) bu adaya Antigon denirmiş. Ama sonraları Pirhos adını almış, çünkü Bizanslılar buraya bir “**hisar**” yapmış. Pirhos sözcüğü Yunanca hisar anlamına geliyor. Pirhos da, giderek Burgaz'a dönüşmüş. 1992 yılı ağustos başlarında ressam **Cihat Burak**'la İstanbul'da, Marmara denizlerinde bulunan bir Burgaz adasına gittik. Sözde bir taşla iki kuş vuracağız (Tabii yalnız deyim olarak! Değil bir kuş, değil bir insan –Sosyalbürokratların bu devlet iktidarında infaz imasının aksine- bizce hiçbir canlı vurulmamalıdır!).

Cihat Burak'ın serbest mimar olarak çalışırken dünyada yaptığı kuş yuvalı tek ev burada. Burgaz'dadır. Burgaz'ın Manastır semtinde, Kınalıada'ya bakan batı tarafında, denize yukarıdan uzanmış gibi (Bu bir). (İkincisi) Ve tabii **Sait Faik**'in şimdi müze olmuş, bahçe içinde üç-dört katlı büyük ve güzel evini, daha doğrusu köşkünü de gezdik. Geçici olarak, buradan 1967-68 yıllarına dönüyorum.

Cahit Irgat'la **İlhan Berk** Beyoğlu'nda, İstiklal Caddesi'nde Orman Birahanesi'nde ayakta içmektedirler. (İkisi de ilke olarak sivil şairdir, ama özellikle **İlhan Berk** “**Sivil Şiir**” akımı içinde ününün doruğundadır). **Cahit Irgat**'ın oğlu **Mustafa Irgat**, yaşları aşağı yukarı eşit bu iki şairin konuşmalarını uslu uslu dinlemektedir. Söz nerdense **Sait Faik**'e gelmiştir. Aynı tezgahdan arjantinine çaktırmak votka koymaktan çekinmeyen bir adam da **Sait Faik**'in adı geçince lafa karışır:

-“**Kendisini iyi tanırım. Birlikte çok içki içtik burada!**”

Zaten duyarlı bir insan olan **Cahit Irgat** çok duygulanmıştır. Vay! Düz halktan biri edebiyat arestasından bir hikayeciyi, **Sait Faik**'i tanıyor! Ne güzel şey bu! Handiyse zevkten ağlayacaktır. **İlhan Berk** “**Harika! Harika!**” diyor. **Mustafa Irgat**, genç bir şair adayı olarak, bu ilginç konuşmaları izlemektedir. (Onun ayağa kalkması 1992 yılına bakacaktır. 42 yaşında; “**Oirie Merdiveni**” şiiriyle ve düz yazılarıyla). **Sait Faik**'i iyi tanıdığını söyleyen adam, “**birden bire**”:

-“**Rahmetli çok iyi bir ressamdı!**” diyor.

Der demez de, adamın bu lafından derin düş kırıklığına düşmüş **Cahit Irgat**, “**birdenbire**”, adama:

-“**Hastir lan!**” der ve **İlhan Berk**'e dönerek onunla olan konuşmasını sürdürür.

Yine tarihe değineceğiz.

Bizans!

Bizans'ta da aşağı yukarı iki parti sistemi varmış. şimdiki Türkiye gibi, Öteki “**takımadalar**”a bir şey demiyorum. “**Takımadalar**” dedim, yani öteki küçük partiler, küçük fraksiyonlar, marjinal ufak ufak gruplar, grupçuklar... Resim kıran'lar (İkonaklast'lar)... Resim kırılmaya karşı olanlar (İkonadul'lar)... Burada işimiz Bizans tarihçiliği yapmak değil. Zaten Türkiye'de böyle bir uzmanlık alanına gerek duyulmuyor galiba.

O yıllarda, yani 720'lerde işler azınca, Prens Adaları'na kendi kendine sürgüne giden ya da çoğunluk'tan, iktidar'dan kaçanların sığındığı bir yerdir Prens Adaları (Ben şiirde şehzade Adaları derim).

Evet, bir de, vakti zamanında değil de, İkonoklast'larla İkonadul'ların kapıştığı kanlı, evlerin yakıldığı yangınlı günlerde Bizans İmparatoru **Leon** tarafından 726'da Burgaz adasına zorla sürgüne gönderilen bir din adamı var: **Ioannis**! Elbet yalnız sürgüne gönderilmiş değil, ayrıca hapse de tıkmıştır. Yer altında ve hiç gün ışığı görmeyen bir zindan! Sonraları, bu İoannis aziz ilan ediliyor ve **Aziz İoannis** kılınıyor. Ve Burgaz'da hapis olduğu yerde de onun adını taşıyan bir kilise yapılıyor.

İşte, **Sait Faik**'in köşkü bunun az yukarısındadır. Köşkün pencelerinden bu kilisenin kurşun rengi “**kubbe**”leri gözükür (“**Kubbe**”: Özellikle Ortadoğu'da ya da Yakındoğu'da gediksiz ve

eksiksiz olarak imparatorluğu, iktidarı simgeler! **Şerif Mardin** gibi sıkı ve belki de benzersiz bir düşünür olan **İdris Küçükömer** bana bir gün Çubuklu'da şunu anlatmıştı: Güzel Sanatlar Akademisi'nden Mimarlık Bölümü'ne giderek konusu daha belli olmayan bir konferans verecektir. Süleymaniye Camii'ni gören İktisat Fakültesi'ndeki odasında ne anlatacağını düşünerek Mimar Sinan'ın yaptığı "**kubbe**"lere bakıyormuş. Birden kubbeleri ve kubbelerin anlamını farketmiş! Görkemli kubbeler padişahlığı, erki göstermektedir), ("**Kubbe**" deyince **Yahya Kemal**'in şiiri de aklıma geldi, **Yahya Kemal** "**devlet şairi**" filandır, ama en ucuz şiirinde bile bir "**kubbe**" çatılıdır, çatılmıştır. Yani **Yahya Kemal**'e "**kubbe'nin şairi**"de diyebiliriz).

Geliyoruz yine **Çakır Şair**'e: **Sait Faik** 1923'den 1954'e kadar, farkına varmadan ya da belki de farkına vararak Ayios İoannis Kilisesi'nin kubbelerine bakmıştır boyuna. Ama **Sait Faik**'in gönlü kıyıdaki çift kapılı ve içinden geçilen kahvelerdedir. Evet, kimi kahvelerin ya da kimi dükkanların bir kapısı rıhtıma, arka kapısı da arkadaki dar sokağa açılırdı. Benim adını "**Güzel Onlu Geçti mi?**" koyduğum hikayesi böyle bir kahvede geçer (Ben de bir zamanlar aklımca bir hikayeden yola çıkarak "**Buradan Güzel Onlu Geçti mi?**" diye bir anlatı tasarlamıştım).

-Biz sivil şairler olarak başlangıçta (**İlhan Berk**'ten, **İsmet Özel**'e kadar iki baba şairden etkilenmiştik: Biri **Dağlarca**'dır, "**Çocuk ve Allah**", 1940. Öteki **Sait Faik**'tir, "**Alemdağda Var**

Bir Yılan", 1954. Sonunda işitilmedik bir şey oldu ve katır doğurdu! Hiç değilse "**çırılçıplak bir Türkçe**"nin şiirinde bir katır doğuruyor ilk olarak-.

Sait Faik, benim anladığımca ve de gerçekte bir ada kadar ıssız ve yapayalnızdır. Ve kimselere, Pancolara bile açılmadığı, "**kavun acısı**", bir acısı vardır. Evet, **Sait Faik**, Stigma'sı, Çentik'i olan ender yazarlardan biriydi. Belki de bütün cumhuriyetin en önemlisi. Acaba, o kadar güzel ve yetkin hikayesi içinde insanı sarsan hikayeleri, Burgaz adasında ya da o çevrede, Marmara denizlerinde geçenlerdir diyebilir miyiz?

Bir yakın akraba için böyle konuşabilir miyim?

Bitirirken: "**Stelyance Hrisopulos Gemisi**" için **Sait Faik**'in bir mektubundan: "... **Bir küçük adanın balıkçılarını ve beni rahat bırakmalarını teklif ettim.**"

Ve **Sait Faik**'in ölümünün hemen arkasından yapılmış bir saptama (**Tarık Buğra**, İstanbul Dergisi, Haziran 1954).

"Bayılırdı İstiklal Caddesi'nin bu saatlerine,

-Ne var bunda bayılacak zevksiz herif! Derdim.

O da bana:

-Odun! derdi."

Gökkuşuğu/Ece Ayhan

Sivil şiir'in aydınlara bakışı ya da özel bir aydın kavramı üzerine

Sanırım, 1984'de Kızıltoprak'ta **Ilhan Berk**, **Cemal Süreya**, **Enis Batur** ve ben, karşılıklı olarak yazı ve sorularla Türkiye'de 'aydınlara' olgusunu, bir ucundan da olsa biraz kurcalamak istemiştik. (**Enis Batur** kendi görüşlerini '**Alternatif: Aydınlar**' kitabında 1988'de yayınladı.) Ben bu konuşmaları yitirdim sanıyordum. **Ilhan Berk** o sırada Bodrum'da olduğu için ele aldığımız izlek'e kısa bir mektupla katılmıştı. Tabii o mektubu da yitirdim. Birçok şeyi yitirdiğim gibi. **Ilhan Berk**'in o mektubunda, tarihteki Osmanlı padişahı 'oturan' **Üçüncü Selim**'i bir aydın ve de örnek olarak ele aldığını hatırlıyorum, o kadar. İşte şimdi 1992'de bulduğum kimi sayfaları yayınlıyorum:

Cemal Süreya –Giderek, Türkiye'de 'yurttaşlık duygusu' biraz azaldı galiba? Tabii aydınlarda da. Özellikle de 'memleketin gizli sahipleri'nin ortaya çıktığı 12 Eylül 1980'den sonra. Sen ne dersin buna?

Ece Ayhan –Ben daha geçmişe gideceğim, gidiyorum. Sanırım 1957'deydi. Ankara'da bizim İkinci Yeni Akımı'nın (Sivil Şiir'in) çıktığı Pazar Postası gazetesinin Rüzgarlı sokaktaki bürosunda **Muzaffer Erdost**'la küçük harfli ya da 'yatık' cumhuriyet kavramından konuşuyoruz. Telaşlanmayın! 'yatık'ı 'italik' yerine kullanıyorum ben.

"Eskiden, birçok kimse, özellikle öğretmenler, hele hele taşradaki köy öğretmenleri, sık sık 'Ben Cumhuriyetçiyim!' diye bağırırlardı!" diyordu **Muzaffer Erdost** "Şimdi ise maalesef bu yok!"

Ben de karşılık olarak "Kimbilir belki de 'cumhuriyet' sözcüğü ya da ne bileyim kavramı eskimiş olabilir" demiştim.

Evet, böyle söylemişim.

Sen misin bunu söyleyen! İyi bir cumhuriyet genci olan **Muzaffer Erdost**, hemen kaşlarını çatmış ve bana "Sen eskimişsin!" demişti öfkeyle.

Muzaffer Erdost, o "**Biz Cumhuriyetçiyiz!**" lafını, dört başı bayındır gediksiz laik, Kemalist ve bir bakıma Jön Türk olan ve zorla bırakılmış bağa, bahçeye konan ya da '**oturuvermiş**' olan ve gerçekte sürekli olarak iktidarda bulunan önemli bir Yakubi'den duymuştu. Sözgelimi camiden ateş etmesini biliyorlar. O zamanlar '**Cumhuriyet**'le Cumhuriyet Halk Partisi özdeş ya da birebir çakışmış sayılıyordu.

(Derler ki, bir bandodan bir marş duyulunca insanın tüyleri diken diken olurmuş o zamanlar.)

Ben, hemen hemen 20 yıl filan önce New York'ta geçen bir olayı hatırladım. Bir müzikal oynuyormuş. Biliyorsun, müzikaller genellikle potpurilerden, derlemelerden oluşur, oluşturulur. Kısacası her müzik kullanılabilir.

Müzikalin bir yerinde, birdenbire, iki kişi ayağa kalkar!

Herkes müzikali oturarak izlerken bu iki kişinin, o parça bitinceye kadar ayakta dikilmesi, –hem de '**hazır ol**' durumundalar– dikkati çeker.

Müzikal bitince o tuhaf durum anlaşılmış. Yıllar önce İstanbul'dan ABD'ye göç etmiş olan bu iki kişi bizim İstiklal marşının müziğinden esinlenmiş ya da ondan yararlanmış derlemeyi duyunca, –daha doğrusu duyar duymaz– içgüdüsel ve tepkisel (refleks) olarak ayağa kalkmışlar ve o parça bitinceye kadar da öyle '**hazır ol!**'da kalmışlar.

Senin "**yurttaşlık duygusu**" dediğin şeyi, önceleri Yeni Osmanlılar, Jön Türkler, İttihatçılar, Türk Ocakları, Halkevleri vs. yaymaya, benimsetmeye çalışmışlardır. Özellikle şehirlerdeki küçük memurlara ve öğretmenlere. Hele öğretmenlere "gerçekte cumhuriyeti siz yönetiyorsunuz!" denmiştir. **Tezer Özlü**, çocukluğun soğuk geceleri anlatısında bu ideolojiyi çok güzel çizer.

“Sivil” sözcüğünün düz halkın ağzında, çocukların gül renkli ağzında (nane şekerle, da karanfilli de olabilir bak) ne anlama geldiğini, getirildiğini iyi bilirsin: Çırilçıplak!

Benim başıma sanırım ilk kez 1943–44 yaz aylarında geldi Dolmabahçe’de sığır geçidinde.

Evden anlamamaları için denize “sivil” yani “çırilçıplak” olarak giriyoruz.

Bir gün, giysilerimizi bıraktığımız rıhtımdan alana kapalı yakalı bir polisin peşinden haydi Dolmabahçe Saat Kulesi’ne kadar ayna kıçlarla bir koşu! Sonradan öğrendik ki, Vali **Lütfi Kırdar** ve Polis Müdürü **Demir Ahmet**, sözde biz çocukları yıldıracaklar!

Dolmabahçe camisinin yanındaki barınakta bir cumhurbaşkanlığı motoru dururdu: Acar. –Sen de Cihangir’de Tavukuçmaz sokağında otururken yaz aylarında arkadaşlarınla ya da amcanın çocuklarıyla birlikte oraya inermişsin. Ama sen denize girmiyorsun. İşte o derin yerde denize giriyoruz biz. İlk sivilliğimiz de belki öyle öyle başlamıştır ha. (Evet, 1955–56’daki sivil şiirleri kim bilir belki de o yüzden “çırilçıplak bir Türkçe”yle yazdık!)

Zamanın İstanbul valisi **Lütfi Kırdar** oradan makam arabasıyla geçerken bizi öyle çırilçıplak ve dal taşak hep birlikte denize girerken görmüş ve ertesi günü, ilin “vukuat”larını söyleme saatinde polis müdürü **Ahmet Demir**’e “Elbiselerini alın kerataların da, görsünler orada yüzmeyi!” demiş.

Zaten halkın tarihinde “sivil” sözcüğünün “başıbozuk” anlamına geldiğini de bilirsin. Çadır tiyatrolarının önünde zil ve çan arası bir şey çalarak bağırırlardı. Karagömrük’te ya da Gelibolu’da, Edremit’te, Ayvalık’ta... “**Asker 1 kuruş! başıbozuk 2 kuruş!**”

Sivil Şiir'in Aydınlar Bakışı ya da Özel Bir Aydın Kavramı Üzerine

14 Eylül 1992

Sanırım, 1984'de Kızıltoprak'ta **İlhan Berk**, **Cemal Süreya**, **Enis Batur** ve ben, karışıklı olarak yazı ve sorularla Türkiye'de '**aydınlar**' olgusunu, bir ucundan da olsa biraz kurcalamak istemiştik. (**Enis Batur** kendi görüşlerini '**Alternatif: Aydınlar**' kitabında 1988'de yayımladı.) Ben bu konuşmaları yitirdim sanıyordum. **İlhan Berk** o sırada Bodrum'da olduğu için ele aldığımız izlek'e kısa bir mektupla katılmıştı. Tabii o mektubu da yitirdim. Birçok şeyi yitirdiğim gibi. **İlhan Berk**'in o mektubunda, tarihteki Osmanlı padişahı 'oturan' **Üçüncü Selim**'i bir aydın ve de örnek olarak aldığını hatırlıyorum, o kadar. İşte şimdi 1992'de bulduğum kimi sayfaları yayımlıyorum:

Cemal Süreya- Giderek, Türkiye'de '**yurttaşlık duygusu**' biraz azaldı galiba? Tabii aydınlarda da. Özellikle de '**memleketin gizli sahipleri**'nin ortaya çıktığı 12 Eylül 1980'den sonra. Sen ne dersin buna?

Ece Ayhan- Ben daha geçmişe gideceğim, gidiyorum. Sanırım 1957'deydi. Ankara'da bizim İkinci Yeni Akımı'nın (Sivil Şiir'in) çıktığı Pazar Postası gazetesinin Rüzgârlı sokaktaki bürosunda **Muzaffer Erdost**'la küçük harfli ya da 'yatık'ı 'italik' yerine kullanıyordum ben.

“Eskiden, birçok kimse, özellikle öğretmenler, hele hele taşradaki köy öğretmenleri, sık sık ‘Ben Cumhuriyetçiyim!’ diye bağırırlardı!” diyordu **Muzaffer Erdost** **“Şimdi ise maalesef bu yok!”**

Ben de karşılık olarak **“Kimbilir belki de ‘cumhuriyet’ sözcüğü ya da ne bileyim kavramı eskimiş olabilir”** demiştim.

Evet, böyle söylemişim.

Sen misin bunu söyleyen! İyi bir cumhuriyet genci olan **Muzaffer Erdost**, hemen kaşlarını çatmış ve bana **“Sen eskimişsin!”** demişti öfkeyle.

Muzaffer Erdost, o **“Biz Cumhuriyetçiyiz!”** lafını, dört başı bayındır gediksiz laik, Kemalist ve bir bakıma Jön Türk olan ve zorla bıraktırılmış bağa, bahçeye konan ya da **‘oturuvermiş’** olan ve gerçekte sürekli olarak iktidarda bulunan önemli bir Yakubî'den duymuştu. Sözgelimi camiden ateş etmesini biliyorlar. O zamanlar **‘Cumhuriyet’**le Cumhuriyet Halk Partisi özdeş ya da birebir çakışmış sayılıyordu.

(Derler ki, bir bandodan bir marş duyulunca insanın tüyleri diken diken olurmuş o zamanlar.)

Ben, hemen hemen 20 yıl filan önce New York'ta geçen bir

olayı hatırladım. Bir müzikal oynuyormuş. Biliyorsun, müzikaller genellikle potpurilerden, derlemelerden oluşur, oluşturulur. Kısacası her müzik kullanılabilir.

Müzikalin bir yerinde, birdenbire, iki kişi ayağa kalkar!

Herkes müzikali oturarak izlerken bu iki kişinin, o parça bitinceye kadar ayakta dikilmesi, - hem de '**hazır ol**' durumundalar- dikkati geçer.

Müzikal bitinceo tuhaf anlaşılmış. Yıllar önce İstanbul'dan ABD'ye göç etmiş olan bu iki kişi bizim İstiklal Marşı'nın müziğinden esinlenmiş ya da ondan yararlanmış derlemeyi duyunca, -daha doğrusu duyar duymaz- içgüdüsel ve tepkisel (refleks) olarak ayağa kalkmışlar ve o parça bitinceye kadar da öyle '**hazır ol**'da kalmışlar.

Senin "**yurttaşlık duygusu**" dediğin şeyi, önceleri Yeni Osmanlılar, Jön Türkler, İttihatçılar, Türk Ocakları, Halkevleri vs. yaymaya, benimsetmeye çalışmışlardır. Özellikle şehirlerdeki küçük memurlara ve öğretmenlere. Hele öğretmenlere "gerçek cumhuriyeti siz yönetiyorsunuz!" denmiştir. **Tezer Özlü**, çocukluğun soğuk geceleri anlatısında bu ideolojiyi çok güzel çizer.

"**Sivil**" sözcüğünün düz halkın ağzında, çocukların gül renkli ağzında (nane şekerle ya da karanfilli de olabilir bak) ne anlama geldiğini, getirildiğini iyi bilirsin: Çırlıçiplak!

Benim başıma sanırım ilk kez 1943-44 yaz aylarında geldi Dolmabahçe'de sığı geçicinde.

Evden anlamamaları için denize "**sivil**" yani "**çırlıçiplak**"

olarak giriyoruz.

Bir gün, giysilerimizi bıraktığımız rıhtımdan alana kapalı yakalı bir polisin peşinden haydi Dolmabahçe Saat Kulesi'ne kadar ayna kıçlarla bir koşu! Sonradan öğrendik ki, Vali **Lütfi Kırdar** ve Polis Müdürü **Demir Ahmet**, sözde biz çocukları yıldıracaklar!

Dolmabahçe camisinin yanındaki barınakta bir cumhurbaşkanlığı motoru dururdu: Acar. –Sen de Cihangir'de Tavukuçmaz sokağında otururken yaz aylarında arkadaşlarıyla ya da amcanın çocuklarıyla birlikte oraya inermişsin. Ama sen denize girmiyorsun. İşte o derin yerde denize giriyoruz biz. İlk sivilliğimiz de belki öyle öyle başlamıştır ha. (Evet, 1955-56'daki sivil şiirleri kim bilir belki de o yüzden “**çırılçıplak bir Türkçe**”yle yazdık!)

Zamanın İstanbul valisi **Lütfi Kırdar** oradan makam arabasıyla geçerken bizi öyle çırılçıplak ve dal taşak hep birlikte denize girerken görmüş ve ertesi günü, ilin “**vukuat**”larını söyleme saatinde polis müdür **Ahmet Demir**'e “**Elbiselerini alın kerataların da, görsünler orada yüzmeyi!**” demiş.

Zaten halkın tarihinde “**sivil**” sözcüğünün “**başbozuk**” anlamına geldiğini de bilirsin. Çadır tiyatrolarının önünde zil ve çan arası bir şey çalarak bağırırlardı. Karagümrük'te ya da Gelibolu'da, Edremit'te, Ayvalık'ta... “**Asker 1 kuruş! Başbozuk 2 kuruş!**”

99 Tezer Özlü: 99 Tezer Özlü Ya Da Bir Başka Yankı

Yine yalnız kızlardan oluşmuş ya da oluşan bir sınıf düşünmeyi sürdürüyorum **kafamda**. Bir süre avı gibi. Ve sormaya gerek yok, öğrencilerin hemen hemen hepsi de parasız yatılı.

"Kafa"da, "hayal"de, "imgelem"de diye yazınca benim çatı katına benzeyen belleğime şunlar geliyor: İlk ve elbet **Borges** tabii.

Unlü Arjantinli şair, beşeri bir coğrafyadan sesleniyormuşçasına bir anlatısında, yaklaşık olarak diyor ki, "**belki de bu dünyada bizim insan olarak hayatımız, geceleyin, bir ekvator ormanında sessizce ilerleyen bir kaplanın kafasından geçenlerdir!**". Evet, kim bilir? Kim bilebilir?

İkincisi: İnsana, bir yanılsamayla öyle sanıldığı gibi yalnız iki Dünya Savaşı arasındaki günlerde değil de, (kesinlikle ve bana göre) her zaman, güzellikler, yakışıklıklar ve de hınzırlıklar bir yana, kan ve pislikten **de** oluşmuş olarak bakan ve çılgın aşk nedir bilmediği ya da hiç çılgın bir aşkla karşılaşmadığı için, alabildiğine koyu karamsar Fransız yazarı **Ferdinand Céline**'in "**Gecenin Sonuna Yolculuk**" adlı ve bir bakıma benzersiz ve de algılanması, kavranması zor bir romanın ilk cümlesindeki gibi, "**Hayalde bir yolculuk!**"

Evet! evet! bütün yolculuklar gerçekte yalnız ve yalnız insan türünün **kafasında** geçer! **Ingelemde** dönenir!

Giderek, nasıl bir garip rastlantıdır bu anlamıyorum? Ne olursa olsun işte böylece **Tezer Özlü** konusuna güzel bir rastlantıyla girmiş oluyoruz bakın.

Çünkü, evet çünkü, **Tezer Özlü** yıllar sonra boy atıp da, 1982'de Alman Akademisi'nin Değişim Servisi'nin bir konuğu olarak Berlin'de bulunurken, hayatını intiharla noktalamayı seçmiş olan İtalyan şair **Cesare Pavese** üzerine "**Bir İntiharın İzinde**" anlatısını yazmış ve kitapla Marburg Edebiyat Ödülü'nü almıştı (1983).

Alman dilinde yazdığı bu ilginç anlatı, Türkçe'ye yine **Tezer Özlü**'ce çevrilerek "**Yaşamın Sonuna Yolculuk**" adıyla bir yıl sonra filan yayınlanmıştı (1984).

Yayınlandı, yayınlandı, ama böylece yanlışlıklar ve yanlış anlaşılmalara başladı. Kimi gazetelerin yazdığı gibi, **Tezer Özlü** intihar etmemiştir ya da daha doğrusu 1986'da 18 Şubat'ta İsviçre'de kurşun renkli Zürih hastane kendinde Altstadt mahallesinde intihar ederek ölmemiştir, ölmedi.

Çeşitli vesilelerle hep söylerim. Gerçekle söylentiler arasında her konuda ve her zaman, değil öyle küçük uçurum, derin uçurumlar vardır, olabilir. Kimbilir belki de insan türünün hayatında kaçınılmaz bir şeydir bu. Ve nedense bizim Ortadoğu'daki bu insanlarımız bir gerçeği tam da tersine çevirmeye yatkın olabilirler ayrıca. Ama işin kötüsü yakın tarihimiz de

boyle boyle kurulmuyor mu? Kurulmamış mıdır acaba? Bu uslu coğrafyada bir yanlışlık, üç kez yinelenirse, bilimsel oluyor sanılıyor nedense. Ne büyük bir yanlışlık değil mi?

1987'de Nilgün Marmara için yazdığım bir yazıda, Tezer Özlü'ye değinmiş ve şöyle demiştim: "Nasıl Tezer Özlü'nün başına, "Çocukluğun Soğuk Geceleri" romanında belirttiği gibi, halim selim bir olay geldiyse 1968'de: Yıllar sonra da Nilgün Marmara bunu yazmaya 13 Ekim 1987'deki ölümü yüzünden vakit bulamadı."

Vallahi tallahı! Evet! İçtenlik ve özdenlikle yazıyorum ki, Tezer Özlü'yü de, onun çok insanda bulunmaz Doğrucu Davutluğunu her yerde, her kentte ve her sokakta arıyorum. Hayalet Oğuz'a olağanüstü ve eşsiz bir hayır işleyen bir insanın ben nasıl özlemem. Tezer Özlü artık benim bir yakın akrabamdır.

Ben zaten hep Hayalet Oğuz'la Tezer Özlü'yü birlikte düşünürüm, düşünüyorum. İç içe. Düşlerde, karabasanlarda bile böyledir bu.

Hayalet Oğuz'un gerçek adı Oğuz Alplaçın'dır. Pazar Postası gazetesinde, Seçilmiş Hikayeler dergisinde yayınladığı şiirlerine Oğuz Haluk diye imza atardı. Hayalet Oğuz gerçekten de kimi kimsesi olmayan bir insandı. Ömrünce kiralık miralık dahi bir evi olmadı. Ekmeğin boyunca bile de olsa bir barka ilişmedi.

Nilgün Marmara, Tezer Özlü ve Hayalet Oğuz! Onları ben birbirlerinden ayırdedemiyorum. Siz ayırdedebiliyor musunuz?

(Ben 128 Nilgün Marmara ile 99 Tezer Özlü'yü, silgiler boyunca olarak ve mor mürekkepli cam hokkalarıyla aynı sıraya oturtuyorum. Hikayeci Füzuzan da "temizlik kolu"ndadır. Gülten Akin, Sennur Sezer, Afet Ilgaz, Nazlı Eray hangi kollardandı, çıkaramıyorum.

Tezer Özlü'nün bence en önemli kitabı, 1980'de yayınlanan "Çocukluğun Soğuk Geceleri" anlatısıdır. Özellikle öğretmenlerdeki cumhuriyet anlayışını çok iyi çiziyordu.

Anlatıda kimin kim olduğunu ancak özel bir anahtarla çıkarabiliyordunuz. Sözgelimi; "Günk" Gönenc, "Kurtiz" Ertem'dir. "Süm" ablası Sezer Duru, Çapa'daki doktor Selim Özaydın, abisi Demir Özlü, ilk eşi Güner Sümer, abisinin arkadaşı Ergin Ertem.

Kimbilir diyorum, belki de Türk yazın'ında kendi çocukluğunun ortamını, insanların anlatan en sıkı kitap "Çocukluğun Soğuk Geceleri"dir.

Bu arada "Çocukluğun Soğuk Geceleri"ni dikkatle okuyanlardan olan Mehmed Kemal için hakçasına şiiri ve şiirselliği çok seviyor diyeceğim. Mehmed Kemal bir yazısında Tezer Özlü'nün Hayalet Oğuz'a "kelebek gibi" demesine değinmiştir.

Evet, merhaba Tezer Özlü! Güzelim ve yiğit Tezer Özlü!

99 Tezer Özlü: 99 Tezer Özlü Ya Da Başka Bir Yankı

5 Ekim 1992

Yine yalnız kızlardan oluşmuş ya da oluşan bir sınıf düşünmeyi sürdürüyorum **kafamda**. Bir süre avı gibi. Ve sormaya gerek yok, öğrencilerin hemen hemen hepsi de parasız yatılı!

“**Kafa**”da, “**hayal**”de, “**imgelem**”de, diye yazınca benim çatı katına benzeyen belleğime şunlar geliyor: İlk ve elbet **Borges** tabii.

Ünlü Arjantinli şair, beşeri bir coğrafyadan sesleniyormuşçasına bir anlatısında, yaklaşık olarak diyor ki, “**belki de bu dünyada bizim insan olarak hayatımız, geceleyin, bir ekvator ormanında sessizce ilerleyen bir kaplanın kafasından geçenlerdir!**”. Evet, kim bilir? Kim bilebilir?

İkincisi: İnsana, bir yanılısamayla öyle sanıldığı gibi yalnız iki Dünya Savaşı arasındaki günlerde değil de, (kesinlikle ve bana göre) her zaman, güzellikler, yakışıklıklar ve de hınzırıklar bir yana, kan ve pisliken **de** oluşmuş olarak bakan ve çılgın aşk nedir bilmediği ya da hiç çılgın bir aşkla karşılaşmadığı için, alabildiğine koyu karamsar Fransız yazarı **Ferdinand Céline**'in “**Gecenin Sonuna Yolculuk**” adlı ve bir bakıma benzersiz ve de algılanması, kavranması zor bir romanın ilk cümlesindeki gibi. “**Hayalde bir yolculuk!**”

Evet! Evet! Bütün yolculuklar gerçekte yalnız ve yalnız insan türünün **kafasında** geçer! **İmgelemde** döner!

Giderek, nasıl bir garip rastlantıdır bu anlamıyorum? Ne olursa olsun işte böylece **Tezer Özlü** konusuna güzel bir rastlantıyla girmiş oluyoruz bakın.

Çünkü, evet çünkü, **Tezer Özlü** yıllar sonra boy atıp da, 1982'de Alman Akademisi'nin Değişim Servisi'nin bir konuğu olarak Berlin'de bulunurken, hayatını intiharla noktalamayı seçmiş olan İtalyan şair **Cesare Pavese** üzerine “**Bir İntiharın İzinde**” anlatısını yazmış ve kitapla Marburg Edebiyat Ödülü'nü almıştı (1983).

Alman dilinde yazdığı bu ilginç anlatı, Türkçe'ye yine **Tezer Özlü**'ce çevrilerek “**Yaşamın Sonuna Yolculuk**” adıyla bir yıl sonra filan yayımlanmıştı (1984).

Yayımlandı, yayımlandı ama böylece yanlışlıklar ve yanlış anlaşılmalara başladı. Kimi gazetelerin yazdığı gibi **Tezer Özlü** intihar etmemiştir ya da daha doğrusu 1986'da 18 Şubat'ta

İsviçre’de kurşun renkli Zürih hastane kentinde Altatadt mahallesinde intihar ederek ölmemiştir, ölmedi.

Çeşitli vesilelerle hep söylerim. Gerçekle söylentiler arasında her konuda ve her zaman, değil öyle küçük uçurum, derin uçurumlar vardır, olabilir. Kimbilir belki de insan türünün hayatında kaçınılmaz bir şeydir bu. Ve nedense bizim Ortadoğu’daki bu insanlarımız bir gerçeği tam da tersine çevirmeye yatkın olabilirler ayrıca. Ama işin kötüsü yakın tarihimiz de böyle böyle kurulmuyor mu? Kurulmamış mıdır acaba? Bu uslu coğrafyada bir yanlışlık, üç kez yinelenirse, bilimsel oluyor sanılıyor nedense. Ne büyük bir yanlışlık değil mi?

1987’de **Nilgün Marmara** için yazdığım bir yazıda, **Tezer Özlü**’ye değinmiş ve şöyle demiştim: “**Nasıl Tezer Özlü’nün başına, “Çocukluğun Soğuk Geceleri” romanında belirttiği gibi, halim selim bir olay geliye 1968’de; yıllar sonra da Nilgün Marmara’nın başına da 1987’de bir Scorpio olayı getirildi ama Nilgün Marmara bunu yazmaya 13 Ekim 1987’deki ölümü yüzünden vakit bulamadı.**”

Vallahi tallahi! Evet! İçtenlikle ve özdenlikle yazıyor ki, **Tezer Özlü**’yü de, onun çok insanda bulunmaz doğrucu davutluğunu her yerde, her kentte ve her sokakta arıyorum. **Hayalet Oğuz**’a olağanüstü ve eşsiz bir **hayır** işleyen bir insan-insanı ben nasıl özlemem. **Tezer Özlü** artık benim bir yakın akrabamdır.

Ben zaten hep **Hayalet Oğuz**'la **Tezer Özlü**'yü birlikte düşünürüm, düşünüyorum. İç içe. Düşlerde, karabasanlarda bile böyledir bu.

Hayalet Oğuz'un gerçek adı **Oğuz Alplaçın**'dir. Pazar Postası gazetesinde, Seçilmiş Hikâyeler dergisinde yayımladığı şiirlerine **Oğuz Haluk** diye imza atardı. Hayalet Oğuz gerçekten de kimi kimsesi olmayan bir insandı. Ömrünce kiralık miralık dahi bir evi olmadı. Ekmeğin boyunca bile de olsa bir barka ilişmedi.

Nilgün Marmara, Tezer Özlü ve Hayalet Oğuz! Onları ben birbirlerinden ayırt edemiyorum. Siz ayırt edebiliyor musunuz?

(Ben 128 **Nilgün Marmara** ile **99 Tezer Özlü**'yü silgiler boyunlarında olarak ve mor mürekkepli cam hokkalarıyla aynı sıraya oturuyorum. Hikâyeci **Fürüzan** da “**temizlik kolu**”ndadır. **Gülten Akın, Sennur Sezer, Afet Ilgaz, Nazlı Eray** hangi kollardandı, çıkaramıyorum!)

Tezer Özlü'nün bence en önemli kitabı, 1980'de yayımlanan “**Çocukluğun Soğuk Geceleri**” anlatısıdır. Özellikle öğretmenlerdeki cumhuriyet anlayışını çok iyi çiziyordur.

Anlatıda kimin kim olduğunu ancak özel bir anahtarla çıkarabiliyordunuz. Sözgelimi; “**Günk**” **Gönenç**, “**Kurtiz**” **Ertem**'dir. “**Süm**” ablası **Sezer Duru**, Çapa'daki doktor **Selim Özaydın**, abisi **Demir Özlü**, ilk eşi **Güner Sümer**, abisinin arkadaşı **Ergin Ertem**.

Kim bilir diyorum, belki de Türk yazını'nda kendi çocukluğunun ortamını, insanlarını anlatan en sıkı kitap **“Çocukluğun Soğuk Geceleri”**dir.

Bu arada **“Çocukluğun Soğuk Geceleri”**ni dikkatle okuyanlardan olan **Mehmed Kemal** için hakçasına şiiri ve şiirselliği çok seviyor diyeceğim. **Mehmet Kemal** bir yazısında **Tezer Özlü**'nün **Hayalet Oğuz**'a **“kelebek gibi!”** demesine değinmiştir.

Evet, merhaba **Tezer Özlü!** Güzelim ve yiğit **Tezer Özlü!**

Gökkuşuğu/Ece Ayhan

Aydınlara Bir Bakış Sürüyor

Ece Ayhan – Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu (Code civil et codes des obligations) 1924'de bir acele çeviriliş yürürlüğe sokulmuştur. Artık bütün cumhuriyet “**çevirli bir cumhuriyet**” olmaya başlamıştır. Bu kanun daha Meclis'ten geçmediği için Gazi **Mustafa Kemal Paşa** ile Uşakizade **Latife Hanım** Bakanlar Kurulu kararıyla boşanmak zorunda kalmışlardır.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu bunu Yurttaşlık Yasası diye kullanmıştı. **İsmet Sungurbey** de aynı adla bir sözlük düzenlemişti.

Bence aşiret ya da kabile içgüdüsel davranışından biraz uzaklaştırılırsa –ki “**Sayın Muhbir Vatandaşlar**” sayısının artmasını da içerir aynı zamanda– yerlere tükürüyorlar ama “**Yurttaşlık duygusu**” artıyor gibi gelir bana. Yoksa artmıyor mu?

(Orduevlerinde arttığı kesin!)

Bugün 1984'de bile Türkiye'de okuma yazma seferberliği var. Milli Eğitim Bakanlığı'nın açıklamalarına baka, yurttaşlık duygusu korkunç artmış. Eh futbolda da öyle, milli maçlarda kolay kolay bilet bulunmaz!

Cemal Süreya – Öyle dil sorunları var ki o sorunlara aydınlar hiç yaklaşmamışlardır. Sözgelimi, Türkiye'de Türkçe konuşmayan insanlar vardır.

Ece Ayhan – Aydınların kendilerine göre çok daha önemli sorunları var galiba. Neden laik ya da sünni olmayanların sorunlarıyla ilgilensinler! Yine sözgelimi Türkiye'de milyonlarca insan için barınma ve konut sorunu dayanılmaz boyutlarda olduğu halde, “**şehircilik**” diye birşey çevirerek çıkarmışlardır.

Cemal Süreya – **Yalçın Küçük**, Aydın Üzerine Tezler kitabında **Şinasi**, **Namık Kemal** ve **Ziya Paşa** için “**Tanzi-**

mat'ın 'aydın sayılan' üç âsi delikanlısı" diyor.

Ece Ayhan – Birakıyorum şimdi Tanzimat'tan ,ani 1839'dan önceki yılları. O günler pek bilinmez. "Yakın geçmiş" dahi dipsiz bir kuyuya düşürülmüş gibi. Sanki bu insan topluluğunun belleği yok! (Ne demiştir 1950 ile 1960 arasındaki dönemde?: "**Hâfıza-i beşer nisyan ile malûldür**")!

Bellek denilen şey ancak bin yıl sonra 1865'te biraz İstanbul'da Bentler'de Yeni Osmanlılar Cemiyeti'yle ortalığa çıkar. (**Namık Kemal** bir ada sürgününden İstanbul'a dönüyor. Güvertedir. Vapur Tophane'ye yanaşmaktadır. Rihtimda bekleşen bir kalabalık var. **Namık Kemal** sevinir, "**duymuşlar demek ki sürgünden geldiğimi, beni karşılıyorlar!**") Oysa **Namık Kemal** vapur merdivenlerinden rihtıma inerken orada bekleşenlerden biri yanındakine sorak: "**Kim bu sakallı?**" **Namık Kemal** işte buna çok üzülmüştür. Yeni Osmanlılar "**küçük de olsa biz bir kamuoyu yarattık**" derler ya.

Evet, kimdir bu "**okumuşlar**"? Bunlar yalnız dolaylı olarak "**devlet işlevine ortak**" da değillerdir, doğrudan doğruya devlet memurudurlar. (Bir dergide **İdris Küçükkömer** yazmıştı: "**Bugün biz dahi bürokrasiyi içimizde, benliğimizde bulabiliriz...**")

Farkında olmasak da yaşantımızda ona uyarız ya da uydururlar bizi... Ulema da devletindir, profesör de devletin profesörüdür...")

Ziya Paşa, Namık Kemal ve Şinasi dedik. (Doğrusu ya. Kimse bu üç şairin şiirlerini okumamıştır, okumaz! Bilinenler hep lise edebiyat kitaplarındandır.) İlk aydınlarmış bunlar? Böylece çekirdek olarak dahi bizim topluluğumuzda "**entel-lectüeller**" in olmadığı anlaşılıyor. Bunlar "**İstanbulin**"de giyerler. 1839'dan bu yana olup bitenler biraz da (ve yalnızca) kılık kıyafet değişimidir, tüccar-terzilerden giyinirler. "**Âsi çocuklar**" denmiş olabilir, keşke öyle olsalardı, ama benim belleğimde bu konuda birşey yok. (**Namık Kemal**'in 2. **Abdülhamid**'e yazdığı mektuplar Midilli Mektupları, F.A Tansel derlemiştir.)

Aydınlara Bir Bakış Sürüyor

12 Ekim 1992

Ece Ayhan- Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu (Code civil et codes des obligations) 1924'te bir acele çevirilip yürürlüğe sokulmuştur. Artık bütün cumhuriyet “**çeviri bir cumhuriyet**” olmaya başlamıştır. Bu kanun daha Meclis'ten geçmediği için **Gazi Mustafa Kemal Paşa** ile Uşakzade **Latife Hanım** Bakanlar Kurulu kararıyla boşanmak zorunda kalmışlardı.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu bunu Yurttaşlık Yasası diye kullanmıştı. **İsmet Süngürbey** de aynı adla bir sözcük düzenlemişti.

Bence aşiret ya da kabile içgüdüsel davranışından biraz uzaklaştırılırsa –ki “**Sayın Muhbir Vatandaşlar**” sayısının artmasını da içerir aynı zamanda- yerlere tükürüyorlar ama “**Yurttaşlık duygusu**” artıyor gibi gelir bana. Yoksa artmıyor mu?

(Orduevlerinde arttığı kesin!)

Bugün 1984'de bile Türkiye'de okuma yazma seferberliği

var. Milli Eğitim Bakanlığı'nın açıklamalarına baka, yurttaşlık duygusu korkunç artmış. Eh futbolda da öyle, milli maçlarda kolay kolay bilet bulunmaz!

Cemal Süreya- Öyle dil sorunları var ki o sorunlara aydınlar hiç yaklaşmamışlardır. Sözelimi, Türkiye'de Türkçe konuşmayan insanlar vardır.

Ece Ayhan- Aydınların kendilerine göre çok daha önemli sorunları var galiba. Neden laik ya da Sunni olmayanların sorunlarıyla ilgilensinler! Yine sözelimi Türkiye'de milyonlarca insan için barınma ve konut sorunu dayanılmaz boyutlarda olduğu halde, “**şehircilik**” diye bir şey çevirerek çıkarmışlardır.

Cemal Süreya- Yalçın Küçük, Aydın Üzerine Tezler kitabında **Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa** için “**Tanzimat'ın 'aydın sayılan' üç âsi delikanlısı**” diyor.

Ece Ayhan- Bırakıyorum şimdi Tanzimat'tan yani 1839'dan önceki yılları. O günler pek bilinmez. “**Yakın geçmiş**” dahi dipsiz bir kuyuya düşürülmüş gibi. Sanki bu insan topluluğunun belleği yok! (Ne demiştir 1950 ile 1969 arasındaki dönemde?: “**Hâfıza-i beşer nisyan ile malüldür!**”)

Bellek denilen şey ancak bin yıl sonra 1865'te biraz İstanbul'da Bentler'de Yeni Osmanlılar Cemiyeti'yle ortalığa çıkar. (**Namık Kemal** bir ada sürgününden İstanbul'a dönüyor. Güvertededir. Vapur Tophane'ye yanaşmaktadır. Rıhtımda bekleyen bir kalabalık var **Namık Kemal** sevinir, “**duymuşlar demek ki sürgünden geldiğimi, beni karşılıyorlar!**” Oysa **Namık Kemal** vapur merdivenlerinden rıhtıma inerken orada

bekleşenlerden biri yanındakine sorar: “**Kim bu sakallı?**” **Namık Kemal** işte buna çok üzülmüştür. Yeni Osmanlılar “**küçük de olsa biz bir kamuoyu yarattık**” derler ya.

Evet, kimbir bu “**okumuşlar**”? Bunlar yalnız dolaylı olarak “**devlet işlevine ortak**” da değillerdir, doğrudan doğruya devlet memurudurlar. (Bir dergide **İdris Küçükömer** yazmıştı: “**Bugün biz dahi bürokrasiyi içimizde, benliğimizde bulabiliriz...**”)

Farkında olmasak da yaşantımızda ona uyarız ya da uydururlar bizi... Ulema da devletindir, profesör de devletin profesörüdür...”)

Ziya Paşa, Namık Kemal ve Şinasi dedik. (Doğrusu ya. Kimse bu üç şairin şiirlerini okumamıştır, okumaz! Bilinenler hep lise edebiyat kitaplarındandır.) İlk aydınlanmış bunlar? Böylece çekirdek olarak dahi bizim topluluğumuzda “**entelektüeller**”in olmadığı anlaşılıyor. Bunlar “**İstanbulin**” de giyerler. 1839’dan bu yana olup bitenler biraz da (ve yalnızca) kılık kıyafet değişimidir, tüccar-terzilerden giyinirler. “**Asi çocuklar**” denmiş olabilir, keşke öyle olsalardı, ama benim belleğimde bu konuya bir şey yok. (**Nazım Kemal**’in **2.Abdülhamid**’e yazdığı mektuplar Midilli Mektupları, F.A. Tansel derlemiştir.)

(...)

Her şey Özgür Gündem’de yazmamla başladı 1992.

İşte bu yüzden sık sık yer ve ev değiştirmişt看.

Kaç kez beni kaçırmak ve öldürmek

istediler, v.s. (en ufak ruhsal bir durum yok,

bütün geçmişteki olaylarımın dışında

düşüniver ve bana inan.)

(...)

-Ece Ayhan Çağlar

*Ece Ayhan’ın, Enis Batur’a gönderdiği
7 Ağustos 1997 tarihli mektubundan.